

SIVISTYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 5/2009 vp

Hallituksen esitys yliopistolaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 26 päivänä helmikuuta 2009 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen yliopistolaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 7/2009 vp).

Eduskunta-aloitteet

Valiokunta on käsitellyt esityksen yhteydessä seuraavat aloitteet:

- lakialoite LA 13/2009 vp yliopistolaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi — Arto Satonen /kok.
- lakialoite LA 26/2009 vp yliopistolaiksi — Tuula Peltonen/sd ym.

Lausunnot

Perustuslakivaliokunta on eduskunnan päätöksen mukaisesti antanut asiasta lausunnon (PeVL 11/2009 vp) sekä lisäksi sivistysvaliokunnan pyynnöstä uuden lausunnon (PeVL 18/2009 vp). Lausunnot on otettu tämän mietinnön liitteiksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- opetusministeri Henna Virkkunen, johtaja Anita Lehtikoinen ja hallitusneuvos Eerikki Nurmi, opetusministeriö
- lainsäädäntöneuvos Tuula Majuri, oikeusministeriö
- budjettineuvos Jouko Narikka, valtiovarainministeriö

- teollisuusneuvos Paula Nybergh, työ- ja elinkeinoministeriö
- selvitysmies, maaherra Eino Siuruainen, Oulun lääninhallitus
- johtaja Riikka Heikinheimo, Tekes - teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus
- hallitusneuvos Kirsi Äijälä, Valtion työmarkkinalaitos
- tieteellinen johtaja Jorma Lammasniemi, VTT
- rehtori Thomas Wilhelmsson, Helsingin yliopisto
- rehtori Perttu Vartiainen, Joensuun yliopisto
- hallintojohtaja Erkki Tuunanen, Jyväskylän yliopisto
- hallintojohtaja Päivi Nerg, Kuopion yliopisto
- rehtori Mauri Ylä-Kotola, Lapin yliopisto
- rehtori Lauri Lajunen, Oulun yliopisto
- rehtori Krista Varantola, Tampereen yliopisto
- rehtori Keijo Virtanen, Turun yliopisto
- rehtori Matti Jakobsson, Vaasan yliopisto
- rehtori Jorma Mattinen, Åbo Akademi
- rehtori Eero Kasanen, Helsingin kauppakorkeakoulu
- rehtori Marianne Stenius, Svenska handelshögskolan
- rehtori Tapio Reponen, Turun kauppakorkeakoulu
- rehtori Ilkka Pöyhönen, Lappeenrannan teknillinen yliopisto
- hallintojohtaja Tiina Äijälä, Tampereen teknillinen yliopisto
- rehtori Matti Pursula, Teknillinen korkeakoulu

- rehtori Maria Hirvi-Ijäs, Kuvataideakatemia
- hallintojohtaja Seppo Suihko, Sibelius-Akatemia
- rehtori Helena Hyvönen, Taideteollinen korkeakoulu
- rehtori Paula Tuovinen, Teatterikorkeakoulu
- vararehtori, prikaatikenraali Vesa Tynkkynen, Maanpuolustuskorkeakoulu
- tiedeasiantuntija Jarmo Laine, Suomen Akatemia
- pääsihteeri Helka Kekäläinen, korkeakoulujen arviointineuvosto
- koulutusopoliittinen vastaava Anu Aarnio, Helsingin yliopiston ylioppilaskunta
- pääsihteeri Lauri Sainio, Oulun yliopiston ylioppilaskunta
- högskolepolitisk sekreterare med utrikesärenden Ludvig Forsman, Åbo Akademi Studentkår
- koulutuspoliittinen sihteeri Juuso Leivonen, Suomen ylioppilaskuntien liitto
- hallituksen puheenjohtaja Arvo Jäppinen, Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy
- pääsihteeri Timo Luopajarvi, Ammattikorkeakoulujen Rehtorineuvosto ARENE ry.
- puheenjohtaja Krista Varantola, Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto
- projektijohtaja Jari Jokinen, Aalto-korkeakoulusäätiö
- hallituksen puheenjohtaja Matti Alahuhta, Aalto-korkeakoulusäätiö
- johtajaylilääkäri Markku Kanerva, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö
- Vice President, Technology and Trade Policy Erkki Ormala, Nokia Oyj
- johtaja Markku Lemmetty, Akava ry
- asiantuntija Marita Aho, Elinkeinoelämän keskusliitto EK
- rehtori Veli-Matti Hakanen ja johtava rehtori, dosentti Markku Pyysiäinen, Harjoittelukoulujen rehtorit ry HARRE
- neuvottelupäällikkö Arja Vehmas, Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry
- lakimies Riikka Tella, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
- kehittämisspäällikkö Olli Luukkainen, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry
- puheenjohtaja Jussi Sallinen, Opiskelijoiden Liikuntaliitto ry
- neuvottelupäällikkö Niko Simola, Palkansaajajärjestö Pardia ry
- toiminnanjohtaja Jorma Virkkala, Professoriliitto
- puheenjohtaja Jussi Vauhkonen, Suomen akateemisten tutkijoiden yhdistys ry
- asiantuntija Mikko Heinikoski, Suomen ammattikorkeakouluopiskelijakuntien liitto SAMOK ry
- toimitusjohtaja Kyösti Jääskeläinen, Suomen Teknologiakeskusten Liitto TEKEL
- johtaja Martti Pallari, Suomen Yrittäjät
- yksikönjohtaja Kati Korhonen-Yrjänheikki, Tekniikan Akateemisten liitto TEK ry
- puheenjohtaja Ragna Rönholm, Tieteentekijöiden liitto
- puheenjohtaja Kerttu Pellinen, Yliopistojen ja tutkimusalan henkilöstöliitto YHL ry
- lehtori Tuula Hirvonen, Yliopistonlehtorien liitto
- puheenjohtaja Johanna Niemi, Helsingin tutkijanaiset
- tanssipedagogiikan professori Eeva Anttila, Hollo-insituutti
- johtaja Harri Peltoniemi, Yliopistokeskusten yhteistyöfoorumi
- professori Niklas Bruun
- professori Mikael Hidén
- professori Marja Makarow
- professori Olli Mäenpää
- professori Kevät Nousiainen
- professori J.P. Roos
- professori Tuula Teeri
- professori Teivo Teivainen
- hallintoneuvos, oikeustieteen tohtori Niilo Jääskinen
- dekaani Jukka Kekkonen
- yhteiskuntatieteiden tohtori, valtio-opin lehtori Petri Koikkalainen
- tekniikan tohtori, vanhempi tutkija Marko Kosunen
- työmarkkina-asiamies Kai Kullaa
- vuorineuvos Kari Neilimo
- selvitysmies Jorma Rantanen
- akatemiattutkija Martina Reuter

- YTT, tutkija Sinikka Torkkola
- universitetslektor Thomas Wallgren.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- Teknillisen korkeakoulun ylioppilaskunta
- Osakuntien yhteisvaltuuskunta

- Toimihenkilökeskusjärjestö STTK
- Taideteollisen korkeakoulun Ylioppilaskunta TOKYO
- Elokuvakoulun johtaja, professori Jarmo Lampela

HALLITUKSEN ESITYS JA EDUSKUNTA-ALOITTEET

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan uudistettavaksi yliopistolainsäädäntö kokonaisuudessaan säätämällä uusi yliopistolaki, joka korvaisi vuodelta 1997 olevan yliopistolain. Esityksellä lisättäisiin yliopistojen taloudellista autonomiaa muodostamalla nykyisin valtion tilivirastoina toimivista yliopistoista itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia tai säätiöläin mukaisia säätiöitä. Uudella yliopistolailla säädettäisiin yliopistojen uudesta oikeushenkilöasemasta itsenäisinä julkisoikeudellisina laitoksina, hallinnosta, toiminnan rahoituksesta ja ohjauksesta sekä yliopistojen tutkimukseen ja opetukseen, opiskelijoihin ja henkilöstöön liittyvistä seikoista. Uuden yliopistolain mukaisilla yliopistoilla olisi edelleen perustuslaissa turvattu itsehallinto.

Eduskunta päättäisi lailla edelleen yliopistojen määrästä. Turun yliopisto ja Turun kauppa- korkeakoulu yhdistyisivät yhdeksi yliopistoksi. Lisäksi Joensuun ja Kuopion yliopistot yhdistyisivät Itä-Suomen yliopistoksi. Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun toiminnat yhdistettäisiin Aalto-yliopistona toimivaan säätiöön. Myös Tampereen teknillinen yliopisto muuttuisi säätiömuotoiseksi.

Yliopistojen siirtyessä valtiosta erillisiksi oikeushenkilöiksi yliopistojen henkilöstön palvelussuhde muutettaisiin virkasuhteesta työsuhteeksi. Henkilöstön asema turvataan siirtymävaiheessa.

Yliopistolain voimaannpanosta ehdotetaan annettavaksi erillinen laki, joka on tarkoitettu tule-

maan voimaan 1 päivänä elokuuta 2009. Yliopistolaki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2010. Esityksessä ehdotetaan myös muutettavaksi opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annettua lakia sekä arkistolakia, rikoslakia ja konkurssilakia, jotka on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2010.

Lakialoitteet

Lakialoitteessa 13/2009 vp esitetään, että yliopistolakia, ammattikorkeakoululakia ja tuloverolakia on muutettava siten, että Suomessa maksullisena koulutuksena korkeakoulututkinnon suorittaneelle henkilölle tietyin edellytyksin myönnetään verovähennys.

Lakialoitteessa 26/2009 vp esitetään muutoksia hallituksen kokoonpanon määrittelyyn julkisoikeudellisina laitoksina toimivissa yliopistoissa ja säätiöyliopistoissa sekä miten ja ketkä hallituksen valitsevat. Yliopistokollegion tulee voida valita rehtori tai rehtorit ja hallituksen jäsenet ja tarvittaessa erottaa heidät. Aloitteessa esitetään, että hallituksen jäsenillä on henkilökohtaiset varajäsenet, lukukausimaksukokeilu poistetaan sekä, että yliopiston henkilökunnan kelpoisuusvaatimuksista säädetään edelleenkin asetuksella ja henkilöstön asema määritetään niin, että osa palvelussuhteista voisi olla edelleen virkasuhteita silloin, kun viranhaltija käyttää julkista valtaa. Lisäksi on turvattava paremmin henkilöstön asema ja muutettava yliopistojen tavoitteiden asettamisen ehtoja.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Suomessa on jo pitkään todettu tarve yliopistojen uudistamiseen. Yliopistojen oma viesti eduskunnalle on vuosia ollut ennen kaikkea riittävän perusrahoituksen turvaaminen ja yliopistojen taloudellisen autonomian lisääminen.

Yliopistojen toimintaympäristön asettamat vaatimukset ovat voimakkaasti muuttuneet. Yliopistojen tulee toimia yhä haasteellisemman yhteiskuntakehityksen edelläkävijänä, sivistys-, osaamis- ja tietoyhteiskunnan veturina. Yliopistojen tulee osaltaan tuottaa nyky-yhteiskunnan osaajat koulutetun väestön, sivistyksen, uuden tiedon ja siihen perustuvan talouden niin kansainvälisiin, kansallisiin kuin alueellisiin tarpeisiin. Moniulotteisessa, globaalissa osaamisyhteiskunnassa tämä edellyttää yliopistoilta elävää vuorovaikutusta yhteiskunnan, elinkeinoelämän ja kansalaisten kanssa, ja tästä versoa maallamme tärkeä osaaminen ja laaja-alainen sivistys.

Suomi tarvitsee elinvoimaisen yliopistolaitoksen selvittääkseen näistä haasteista. Täysin uudet, maailmaa muuttavat keksinnöt, samoin kuin ymmärrystämme maailmasta lisäävät tutkimukset, syntyvät hyvin resursoidusta, huippuluokan perustutkimuksesta. Siksi olennaista on vapaan perustutkimuksen edellytysten turvaaminen. Tavoitteena on kansainvälisen huippuosaamisen lisääminen. Yliopiston tehtävänä on myös humanin ymmärryksen ylläpitäminen ja vahvistaminen yhteiskunnassa. Uudistuksen jälkeenkin yliopistolaitos säilyy alueellisesti kattavana ja sen vaikuttavuus alueilla vahvistuu entistä laadukkaamman koulutuksen ja tuloksekkaamman tutkimuksen kautta.

Yliopistouudistusta on valmisteltu useita vuosia. Opetusministeriön asettamat selvitysmiehet hallintoneuvos Niilo Jääskinen ja professori Jorma Rantanen antoivat yliopistojen taloudellisen toimivallan vahvistamista pitimmällä aikavälillä koskevat ehdotuksensa joulukuussa 2006 (Yliopistojen taloudellisen ja hallinnollisen aseman uudistaminen; opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:2). Selvitysmiehet ehdottivat, että yliopistoista muodostettaisiin

uusi taloudellisesti ja hallinnollisesti itsenäinen julkisoikeudellinen oikeushenkilö, mikä merkitsisi oikeudellisesti yliopistojen irtautumista valtio-oikeushenkilöstä ja valtion talousarvioloudesta. Selvitysmiehet ehdottivat, että yliopistojen hallinnossa erotettaisiin johtokunta ja konsistori sekä toimeenpaneva johto ja että rehtorin nimittäisi yliopiston johtokunta. Lisäksi selvitysmiehet esittivät, että yliopiston henkilöstön palvelussuhteet muutettaisiin virkasuhteista työsuhteisiksi. Opetusministeriön lokaussa 2006 asettamat suunnitteluryhmät esittivät Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppar korkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhdistämistä uudeksi yksityisoikeudellisena säätiönä toimivaksi yliopistoksi (Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppar korkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhdistyminen uudeksi yliopistoksi; opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:16), liittoyliopiston muodostamista Kuopion ja Joensuun yliopistoista (Itä-Suomen yliopisto — tulevaisuuden yliopisto ajassa; opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:15) sekä Turun yliopiston ja Turun kauppar korkeakoulun yhteisen yliopistokonsortion perustamista (Turusta tieteen huippukeskittymä; opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:14).

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelman mukaan koulutusjärjestelmää kehitetään kokonaisuutena siten, että se vastaa globaaliin haasteeseen sekä ammatti- ja väestörakenteen muutokseen. Yliopistouudistuksen tavoitteena on maassamme annettavan korkeimman koulutuksen kehittäminen. Hallitusohjelman mukaan yliopistoja ja ammattikorkeakouluja kehitetään duaalimallin pohjalta, joka perustuu toisistaan poikkeaviin tutkintoihin, tutkintonimikkeisiin ja tehtäviin. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen työnjako ja tehtävät selkiytetään.

Suomen korkeakoululaitos muodostuu nyt käsiteltävänä olevien uudistusten jälkeenkin yliopistoista ja ammattikorkeakouluista. Kummallakin sektorilla on oma tehtävänsä ja profiilinsa. Toisiaan täydentävät korkeakoulujen strategiset

valinnat sekä säännöksiin pohjautuvat toimintamallit edistävät tutkimuksen ja opetuksen laajamittaista hyödyntämistä yhteiskunnassa sekä ympäröivän yhteiskunnan ja yliopistojen vuorovaikutuksen vahvistumista. Valiokunta toteaa, että lakiesityksillä ei muuteta yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen keskinäistä suhdetta. Yliopistolaitos myös säilyy alueellisesti kattavana, ja sen vaikuttavuus alueella vahvistuu laadukkaamman koulutuksen ja tuloksekkaamman tutkimuksen kautta. Yliopistojen täydennyskoulutuksella vahvistetaan osaamisen ajantasaistamista erityisesti työelämän nopeassa muutoksessa.

Sivistysvaliokunta pitää ehdotettua yliopistolakiuudistusta tarpeellisena. Kansainvälistä kehitystä ajatellen uudistus on nyt syytä tehdä. Suuressa osassa EU:n jäsenmaista on yliopistouudistus hiljattain tehty tai sitä ollaan tekemässä. Uudistuksilla pyritään lisäämään yliopistojen autonomiaa, uudistamaan hallintoa, joustavoittamaan henkilöstöpolitiikkaa ja aktivoimaan yliopistoja kehittämään pitkän linjan strategioita ja sitä kautta profiloitumaan. Useissa maissa yliopistoille ollaan luomassa autonomista asemaa tai autonomiaa ollaan lisäämässä.

Nyt käsiteltävä esitys antaa Suomen yliopistoille mahdollisuuden kehittyä nykypäivän edellyttämällä tavalla korkeimman opetuksen, tieteellisen tutkimuksen ja taiteellisen toiminnan eturintamassa. Valiokunta korostaa sitä, että uudistus onnistuu vain, kun yliopistot hyödyntävät ripeästi lain tarjoamat uudet mahdollisuudet ja myös käytännössä uudistavat toimintaansa ja rakenteitaan hyötykäyttämällä analyysit, uudistus-toimet ja instrumentit ja profiloitumalla vahvuksiensa mukaisesti. Jotta tämä myös käytännössä on mahdollista, rahoitusjärjestelmien tulee olla riittävän joustavia.

Valiokunta painottaa, että yliopistojen perustehtävä ei uudistuksen myötä muutu. Uudenkin yliopistolain mukaan yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa opiskelijoita palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa. On myös hyvä, että Suomessa pitkään myös yliopistojen

toiminnassa luonnollisena pidetty elinikäinen oppiminen on kirjattu lakiehdotukseen.

Valiokunta pitää tärkeänä, että suomalaiset yliopistot olisivat dynaamisia sivistysyliopistoja. Toisaalta muutos vaatii nopeaa reagointiherkkyyttä ja kykyä vastata kilpailuun, toisaalta yliopistojen tulee edelleenkin toimia kansallisen sivistyksemme perustana ja levittäjinä sekä keskeisinä kulttuurilaitoksina. Sen vuoksi on tärkeää vahvistaa korkealaatuista tietämyksemme laajentamiseen ja sivistyksen ylläpitämiseen tähtäävää tutkimusta ja koulutusta.

Tilivirastoasemasta luopuminen tuo yliopistoille toiminnallista vapautta ja samalla myös vastuuta. Siirtyminen valtion budjettitalouden ulkopuolelle lisää sekä yliopistojen hallinnon että johdon taloudellista vastuuta. Yliopistoista tulee työnantajia, joilla on oma työsuhteessa oleva henkilökunta ja mahdollisuus harjoittaa parhaiden kansainvälisten yliopistokäytäntöjen mukaista henkilöstöpolitiikkaa. Laki myös sallii yliopistoille kaksi aidosti erilaista oikeudellista muotoa. Kun yliopistojen talous turvataan ylimenokaudella ja rahoitus pitkällä tähtäyksellä järjestetään avoimesti oikeudenmukaisin perustein, voivat yliopistot entistä paremmin vaikuttaa omaan tulevaisuuteensa.

Valiokunta viittaa myös tässä yhteydessä innovaatiopoliittisesta selonteosta antamaansa lausuntoon (SiVL 1/2009 vp — VNS 5/2008 vp), jossa se esitti mm., että on tärkeää tukea ja vauhdittaa jo käynnistyneitä uudistuksia, korkeakoulujen rakenteellista kehittämistä, yliopistouudistusta, tutkijanurien kehittämistä ja infrastruktuuripolitiikkaa. Suomen tavoitteleva "maailman paras innovaatioympäristö" perustuu sekä suomalaiseen osaamiseen että suomalaiseen hyvinvointiyhteiskuntaan, joka oppimaan ja innovoimaan kannustavana, luovana, turvallisena, kestäväenä ja suvaitsevana vetää puoleensa osaavaa työvoimaa. Menestyvä osaamislähtöinen innovaatiopoliittinen edellyttää sekä osaajista että luovasta innovaatioympäristöstä huolehtimista. Suomen on tässä taloudellisessa tilanteessa välittömästi panostettava tieteeseen, taiteeseen ja tutkimukseen kansantalouden kannalta keskeisillä aloilla.

Kysymyksessä on laaja uudistus, jonka toteutumista ja vaikutuksia tulee seurata. Valiokunta ehdottaa asiasta lausumaa (*Valiokunnan lausumaehdotus 1*).

Yliopisto julkisoikeudellisena laitoksena

Yliopistoista tulee uudistuksessa erillisiä itsenäisiä julkisoikeudellisia oikeushenkilöitä eli julkisoikeudellisia laitoksia. Valiokunnan mielestä malli on kannatettava. Se mahdollistaa kansainvälisesti vertailukelpoisen ja yliopistojen perustehtävien hoitamisen kannalta tarkoituksenmukaisen yliopistojen järjestämistavan, jossa samalla voidaan turvata valtiovallan korkea- koulu- ja tiedepoliittinen ohjaus.

Valiokunta toteaa, että uudessa oikeushenkilömuodossa toimivat yliopistot hoitavat jatkosakin julkista tehtävää. Yliopistot säilyvät tehtäviinsä liittyvän merkityksen kautta valtion yliopistoina siltä osin, että niiden ylläpitämisessä on kysymys valtion järjestämisvastuun piiriin kuuluvasta koulutus- ja tiedepoliittisesta julkisesta tehtävästä, jonka avulla luodaan yleistä etua palvelevaa kollektiivista hyötyä ja sosiaalista pääomaa.

Hallinto

Oikeudellisen aseman muutokseen liittyy olennaisena osana yliopistojen hallinnon ja johtamisen uudistaminen ja vahvistaminen niin, että yliopistot pystyvät vastaamaan nykyistä itsenäisemmin ja paremmin uuden taloudellisen aseman tuomiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin. Sivistysvaliokunnan mielestä hallintomalli vastaa tarpeisiin, kun yliopiston johdolla, hallituksella, sen puheenjohtajalla ja rehtorilla, on aito valta ja myös vastuu yliopiston toiminnasta, taloudesta ja organisaatiosta. Valiokunta katsoo hallituksen ja kollegion tehtävien jakautumisen ehdotulla tavalla muodostavan toimivan kokonaisuuden. Valiokunta myös painottaa sitä, että uudessa hallintomallissa hallituksen kokonaisuudessaan on huolehdittava koko yliopiston, ei vain yksittäisen tieteen- tai taiteenalan eduista.

Yliopistokollegio. Yliopistokollegiossa ovat edustettuina yliopistolain 15 §:n 2 momentissa tarkoitetut yliopistoyhteisön ryhmät. Sivistysvaliokunta katsoo, että laissa mainittujen yliopistoyhteisön ryhmien mahdollisimman tasainen edustus yliopistokollegiossa vahvistaa sisäistä demokratiaa. Valiokunnan näkemyksen mukaan yliopiston toiminnan ja yliopistokollegion aseman kannalta olisi tärkeää se, että kollegion puheenjohtajalla olisi läsnäolo-oikeus yliopiston hallituksen kokouksissa.

Hallitus. Asian käsittelyn aikana on voimakkaasti herätetty keskustelua nimenomaan yliopistoyhteisön ulkopuolelta valittavista hallituksen jäsenistä. Perustuslakivaliokunta puolestaan on käsitellyt erityisesti yliopistojen autonomian kannalta hallitusta koskevaa sääntelyä.

Voimassa olevan yliopistolain mukaan yliopiston hallituksessa tulee olla vähintään yksi ja enintään kolmasosa yliopistoyhteisön ulkopuolisia jäseniä. Valiokunnan asiantuntijakuulemisen mukaan yliopistoilla on hyviä kokemuksia ulkopuolisten jäsenten osallistumisesta hallituksen työskentelyyn. Myös eurooppalaisissa yliopistouudistuksissa ns. ulkopuolisten jäsenten osuutta ollaan hallinnossa vahvistamassa. Suurella osalla maailman huippuyliopistoista on myös kokonaan yliopistoyhteisön ulkopuolisista koostuva hallitus.

Sivistysvaliokunta toteaa, että yliopistoyhteisöön kuulumattomat hallituksen jäsenet vahvistavat yliopiston suhteita muuhun yhteiskuntaan ja tuovat lisää painoarvoa yliopiston hallituksen vaikutusmahdollisuuksiin.

Perustuslakivaliokunnan valtiosääntöoikeudellisten huomautusten johdosta tehtäviä muutoksia käsitellään tarkemmin yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Rehtori. Yliopiston rehtorin asema yliopiston johtamisjärjestelmässä vahvistuu. Valiokunta pitää tätä oikeana kehityksenä. Rehtorista ja hallituksen puheenjohtajasta muodostuu parhaimmillaan vahva yhteistyöpari yliopistojen johtamisjärjestelmässä. Valiokunta toteaa, että yliopisto ei ensisijaisesti ole tehokkuutta etsivä ta-

lousyksikkö, joten rehtorinkin tehtävissä ensisijaisena tulee olla pyrkimys opetuksen ja tutkimuksen tulokselliseen toimintaan.

Hallituksen esityksen mukaan rehtorin valitsee yliopiston hallitus. Yliopiston johtamisen osalta valintatapa vahvistaa rehtorin asemaa suhteessa yliopistoyhteisöön, koska rehtori ei olisi jatkossa yliopistoyhteisön itsensä suoraan valitsema.

Säätiöyliopistot

Hallitus ehdottaa toiseksi yliopistojen oikeushenkilömuodoksi säätiömuodossa toimivaa yliopistoa. Näitä olisivat Aalto-yliopistona toimiva Aalto-korkeakoulusäätiö, johon yhdistyvät Teknillinen korkeakoulu, Kauppakorkeakoulu ja Taideteollinen korkeakoulu, sekä Tampereen teknillisenä yliopistona toimiva TTY-säätiö. Myös säätiömuodossa toimivien yliopistojen lähtökohta on opetuksen, tutkimuksen ja taiteellisen toiminnan vapaus ja akateeminen itsehallinto. Julkisia yliopistoja on muutettu säätiöpohjaisiksi Euroopassa mm. Ruotsissa ja Saksassa ja kokemukset on todettu myönteisiksi eikä autonomian toteutumista ole kyseenalaistettu. Uudistuksella tavoitellaankin erityisesti parempia edellytyksiä toimia kovenevassa kansainvälisessä kilpailussa, hyvää ja toimivaa yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa ja laajempaa rahoituspohjaa.

Hallituksen esityksessä näiden yliopistojen hallinnon sääntely on hyvin yleisluontoista. Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, että sikäli kuin tällaisia laitoksia pidetään yliopistoina, niiden tulee kuitenkin toiminnassaan pystyä tarjoamaan takeet perustuslain 16 §:n 3 momentin täyttämistä ja olla hallinnollisesti niin järjestettyjä, että tiede- ja tutkimusyhteisön itsehallinto tulee niissä turvatuksi perustuslain 123 §:ssä tarkoitetulla tavalla "sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään".

Perustuslakivaliokunnan mielestä on selvää, että kumpikaan uuden yliopistolain mukaisista säätiöyliopistoista ei täytä viimeksi mainittua vaatimusta. Tämä aiheutuu muun muassa jo siitä, että säätiöyliopiston hallituksen ja rehtorin

tehtävistä ei lain tasolla ole lainkaan säännöksiä. Hallituksen esityksen perusteluissa mainitaan vain, että hallituksen ja rehtorin tehtävinä olisivat "esimerkiksi lain 14 ja 17 §:ssä säädetty tehtävät".

Valiokunta on ottanut huomioon perustuslakivaliokunnan huomiot ja muuttanut pykälät perustuslakivaliokunnan kannanoton mukaisiksi. Muutoksista on tarkemmin yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Valiokunta pitää tärkeänä, että säätiöyliopiston perustajien myötävaikutus hallituksen valintaan säilytetään. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa menettelyä, jonka mukaan yliopiston hallituksen seitsemästä jäsenestä kolmen nimeämistä varten perustajat tekevät ehdotuksen. Näitä ehdokkaita on oltava vähintään kaksinkertainen määrä. Ulkopuoliset tahot pääsevät näin vaikuttamaan vain hallituksen vähemmistön valintaan. Kun ehdokkaita on oltava vähintään kaksinkertainen määrä valittaviin verrattuna, valintatilanne on aito.

Valiokunta toteaa, että yliopiston päätöksellä kaikki hallituksen jäsenet voivat olla myös yliopistoyhteisön ulkopuolisia henkilöitä.

Säätiön hallituksen jäsenet joutuvat vahingonkorvausvastuun uhalla edistämään säätiön parasta. Tämä koskee niin yliopisto- kuin muitakin säätiöitä. Säätiöissä on tavallista, että ulkopuoliset tahot nimeävät hallituksen jäseniä tai tekevät ehdotuksia hallitusvalintaa varten. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että "ulkopuolelta valitut" hallituksen jäsenet voisivat ottaa vastaan ohjeita nimeäjätahoilta tai muuten edistää nimeäjätahon etua silloin, kun säätiön ja nimeäjätahon edut ovat tai voivat olla ristiriidassa säätiön edun kanssa. Eri asia on, että tarkoituksenaan on se, että säätiö hyötyy ulkopuolelta nimettyjen hallituksen jäsenten asiantuntemuksesta yliopiston asioiden hoitamisessa. Niin yliopisto- kuin muidenkin säätiöiden valvontaa suorittaa viranomaistehtävänä patentti- ja rekisterihallitus. Valvonta on luonteeltaan laillisuusvalvontaa.

Voimassa oleva yliopistolainsäädäntö ei tunnista säätiöyliopistoa. Säätiöyliopiston perustamista tarkoittavat toimet on tehty sen edellytyk-

sen varassa, että säädetään uusi yliopistolaki, jossa on säännökset myös säätiöinä toimivista yliopistoista. Vaatimuksena on lisäksi se, että säätiöyliopiston säännöt (säätiön säännöt) ovat sopusoinnussa uuden yliopistolainsäädännön kanssa. Nyt säädettävä laki tulee tunnistamaan säätiöt yliopistojen hallinnoimismuotona, mutta säätiöiden säännöt tulee muuttaa uuden yliopistolain mukaisiksi.

Säätiöyliopistojen uuden hallituksen on ryhdyttävä toimiin, joilla yliopiston perustamistoimet saadaan yliopistolain mukaiselle kannalle. Käytännössä tämä tarkoittaa suurelta osin jo tehtyjen päätösten tekemistä uudelleen, mutta uusi hallitus ei tietenkään ole sidottu vanhan hallituksen ratkaisuihin.

Henkilöstö

Sivistysvaliokunta korostaa, että tämän uudistuksen päälinjaus on yliopistojen taloudellisen ja hallinnollisen autonomian lisääminen. Yliopistoissa henkilöstömenot muodostavat 2/3 kokonaismenoista, joten tavoiteltua itsenäistä oikeusasemaa ei tosiasiaassa ole ilman omaa työnantaja- ja henkilöstöpolitiikkaa. Uudistuksen myötä yliopiston henkilöstöpolitiikka irrotetaan valtiokonsernin henkilöstöpolitiikasta, jonka eräänä keskeisenä tavoitteena on valtion tuottavuusohjelman ja siihen liittyvien henkilöstövähennysten toteuttaminen. Tämä yhdessä 46 (SiVM 49) §:ssä esitetyn, valtion yliopistoille myöntämän rahoituksen indeksisidonnaisuuden kanssa muodostaa valiokunnan arvion mukaan vakaan ja pitkäjänteisen pohjan yliopistojen oman henkilöstöpolitiikan kehittämiseksi. Valiokunta pitää tärkeänä, ettei valtion tuottavuusohjelma enää uuden yliopistolain myötä kohdistu yliopistoihin.

Palvelussuhteena työsuhde. Uudistuksella muodostetaan yliopistoista juridisesti valtio-oikeushenkilöstä itsenäisiä oikeushenkilöitä. Virkamieslain 1 §:n mukaan virkasuhde on julkisoikeudellinen palvelussuhde, jossa valtio on työnantajana ja virkamies työn suorittajana. Lain 3 §:n 2 momentin mukaan sitä ei sovelleta siihen, joka täyttää muusta kuin valtion palvelus-

suhteesta johtuvaa julkisoikeudellista velvollisuutta. Uudistuksen toteutuessa valtion virkamieslakia ei enää voi soveltaa yliopistojen palvelussuhteisiin ilman sen mahdollistavaa erillis-säätelystä. Esityksen 29 (SiVM 32) §:n mukaan palvelussuhteisiin sovelletaan jatkossa yleistä työsopimuslakia.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan virkasuhdetta ja työsuhdetta koskeva lainsäädäntö on nykyisin hyvin pitkälti samansisältöinen. Kummassakin palvelussuhteessa voidaan käyttää samaa palkkausjärjestelmää, ja kumpaankin palvelussuhteeseen liittyy järjestöjen välillä neuvoteltava virka- tai työehtosopimus. Työehtosopimuksilla voidaan sopia samoista asioista kuin virkaehtosopimuksilla. Molemmissa palvelussuhteissa lähtökohtana on vakituinen palvelussuhde ja irtisanomisperusteet ovat lähes samanlaiset.

Virka- ja työsuhdeella on myös eräitä selkeitä eroja. Virkasuhde alkaa viranomaisen yksipuolisella nimittämisellä ja työsuhde työntekijän ja työnantajan välisellä sopimuksella. Vakituksia virkoja voidaan perustaa vain valtion talousarviossa osoitetun määrärahan puitteissa, mutta vakituksia työsuhteita voidaan perustaa työnantajan kokonaistaloudellisen tilanteen sen sallies-sa. Laittomat määräaika-suhteet johtavat virkasuhteessa korvausvelvollisuuteen ja työsuhteessa sen katsomiseen vakinaiseksi työsuhdeksi. Laittomasti irtisanottu virkasuhde jatkuu katkeamatta ja laittomasti irtisanottu työsuhde oikeuttaa korvauksiin.

Sekä virkamiehen että työsuhteisen henkilöstön on noudatettava samalla tavalla työnjohto- ja valvontamääräyksiä. Työnantajan direktiovaltaa rajoittaa kuitenkin esityksen 6 §:ssä taattu tutkimuksen, taiteen ja opetuksen vapaus. Valiokunta ehdottaa yksityiskohtaisista perusteluista tarkemmin ilmenevällä tavalla rajoitusta työnantajan direktiovaltaan työsuhhteessa.

Työsuhde opetuksessa ja tutkimuksessa. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan esittänyt näkemyksensä, että yliopistojen tehtäviin liittyy useita yksilön oikeusaseman kannalta merkityksellisiä ratkaisuja, jotka ovat laadultaan sellai-

sia, että niihin kuuluva päätösvalta ja -vastuu pikemminkin perustelee virkasuhteen säilyttämistä palvelussuhteen muotona ainakin yliopiston johtavan hallinto-, opetus- ja tutkimushenkilökunnan osalta.

Kansainvälinen käytäntö ja kehitys eivät hallituksen esityksen mukaan puolla sitä näkemystä, että tutkimuksen kriittisyys tai itsenäisyys vaarantuisi yliopistojen virkasuhteista luovuttaessa. Asiantuntijakuulemisessa on todettu, että opetussektorilla on perinteisesti toiminut työsuhteisia henkilöitä opetustehtävissä, joihin on liittynyt samanlaista oppilasvalintoihin, kurinpiitoon ja opintosuoritusten arvosteluun ja tutkintotodistusten antamiseen liittyvää julkisen vallan käyttöä kuin yliopistoissa. Tästä voidaan mainita esimerkkeinä ammattikorkeakoulut, entiset yksityiset yliopistot sekä perus- ja lukio-opetusta antavat yksityiskoulut. Nykyisissäkin yliopistoissa käytetään jo laajasti työsuhtesuhdetta, ja yliopistoissa oli joulukuussa 2008 työsuhtesuhdetta yli 7 800 henkilöä. Valiokunnan näkemyksen mukaan yliopistojen henkilöstön toimintaan ja tehtäviin liittyvää julkisen vallan käyttöä voidaan asianmukaisesti ja vastuullisesti hoitaa myös työsuhteessa. Valiokunta toteaa, että esityksen 31 (SiVM 34) §:ssä viitataan rikoslain 40 lukuun, jossa säädetään muun muassa julkisyhteisön työntekijän ja julkista valtaa käyttävän henkilön rikosoikeudellisesta vastuusta. Yliopiston henkilöstöön sovelletaan siis tilanteissa, joissa käytetään julkista valtaa, vastaisuudessa julkisyhteisön työntekijän rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan myös kiinnittänyt huomiota siihen, että työsuhteessa ei palvelussuhdetta päätettäessä sovelleta valtion virkamieslain 55 §:n 3 momentissa säädettyä niin sanottua jatkuvuusperiaatetta. Esityksen 29 (SiVM 32) §:ssä turvataan tutkimuksen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus siten, että 3 momentissa kielletään sitä loukkaava työsuhteen irtisanominen tai purkaminen. Perusteluina viitataan perustuslain 16 §:ään, joka turvaa tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapauden riippumatta palvelussuhteen muodosta tai

organisaation oikeudellisesta asemasta. Sivistysvaliokunta pitää aiheellisena täsmentää, että tutkimuksen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapautta loukkaava työsuhteen irtisanominen tai purkaminen voi johtaa ainoastaan työsuhtesopimuksen 12 luvun mukaiseen korvaukseen työsuhtesopimuksen perusteettomasta päättämisestä.

Määräaikaiset työsuhteet. Työsuhtesopimuksen 1 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan työsuhtesopimus on voimassa toistaiseksi, jollei sitä ole perustellusta syystä tehty määräajaksi. Työnantajan aloitteesta ilman perusteltua syytä tehty määräajasta työsuhtesopimusta samoin kuin ilman perusteltua syytä tehtyjä toisiaan seuraavia määräajaisia työsuhteita on pidettävä toistaiseksi voimassa olevina. Työsuhtesopimusten päätyyppeinä ovat siten toistaiseksi voimassa olevat sopimukset. Määräajaisia ovat sopimukset, joiden päätyminen määräytyy objektiivisin perustein, kuten päivämäärän, tietyn tehtävän loppuun saattamisen tai tietyn tapahtuman perusteella.

Yliopistojen henkilöstöstä yli puolet on määräajaisissa palvelussuhteissa. Tähän vaikuttavat osin työn luonne ja osin hankekohtainen rahoitus. Hallituksen esityksessä korostetaan pysyvän työvoiman tarpeen tyydyttämisessä toistaiseksi voimassa olevia työsuhteita. Määräajaisien sopimusten käyttöä ei voida tällöin pitää sallittuna. Esityksen mukaan yliopistolaissa ei ole tarpeen säätää työsuhtesopimusta poikkeavia määräajaisuuden perusteita. Toisaalta korostetaan, että määräajaisien sopimusten käyttö ei ole rajoitettua niissä tapauksissa, joissa menettelyyn on perusteltu syy, kuten työn luonne, sijaisuus, harjoittelu tai muu näihin rinnastettava syy, sekä muu suoritettavaan työhön liittyvä peruste, kuten alan vakiintunut käytäntö.

Valiokunta korostaa, että työsuhtesopimusta on tarkoitus soveltaa kokonaisuudessaan yliopistojen palvelussuhteisiin. Esityksen perusteluissa mainittu alan vakiintunut käytäntö ei valiokunnan näkemyksen mukaan täytä työsuhtesopimuksen edellyttämää perusteltua syytä määräajaiselle työsuhteelle. Määräajaisuuden käytön laillisuus on ratkaistava tapauskohtaisesti työsuhtesopimuksen perusteiden mukaisesti ottaen lainsäädännön periaatteiden mukaisesti ottaen lainsääd

dännön mahdollistavalla tavalla huomioon yliopistoissa tehtävän työn erityispiirteet, esimerkiksi perusteltu tarve käyttää määräaikaisia tuntiopettajia tietyissä tehtävissä. Alan vakiintunut käytäntö on käsitteenä kuitenkin liian täsmennyksen. Valiokunta arvioi, että jatkossa on yliopistoissa kiinnitettävä selvästi nykyistä enemmän huomiota määräaikaisuuksien käytön lainmukaisiin perusteisiin. Tavoitteena tulee olla, että nykyisten määräaikaisten palvelussuhteiden osuus kaikista palvelussuhteista vähenisi selvästi. Tutkijanuran houkuttelevuutta heikentää nykytilanteessa sen ennakoimattomuus ja katkonaisuus. Siksi myös valmisteltavana olevassa neliportaisessa tutkijanuramallissa on tarkkaan harkittava määräaikaisten palvelussuhteiden käyttömahdollisuus.

Yliopistolain voimaannpanosta annettavaan lakiin otettavien siirtymäsäännöksiin ja työnantajan sekä henkilöstöjärjestöjen välisellä sopimuksella määritetään tarkemmin vakinaisen ja määräaikaisen henkilöstön siirtyminen ja palvelussuhteiden ehdot nykyisten virkojen lakatessa.

Opiskelijat

Opiskelijoiden kannalta tärkein uudistuksen tavoite on luonnollisesti koulutuksen laadun parantaminen ja se, että opiskelu mahdollisimman joustavasti ja eteneminen opinnoissa tavoiteajassa on mahdollista. Valiokunnan mielestä suomalaisen koulutuspolitiikan perusta on myös koulutuksen maksuttomuus, ja niin myös korkeakoulututkintoon johtava opetus säilyy maksuttomana. Valiokunta kannattaa kuitenkin sitä, että yliopistoille säädetään mahdollisuus järjestää tutkintoon johtavaa tilauskoulutusta EU/ETA-alueen ulkopuolisten maiden kansalaisille sekä ehdotettua määräaikaista lukukausimaksukokeilua EU/ETA-alueen ulkopuolisten maiden kansalaisille vieraskielisissä ylempään korkeakoulututkintoon johtavissa koulutusohjelmissa.

Opiskelijavalintojen tehostamiseksi ja valintojen aikataulujen ja käytäntöjen yhtenäistämiseksi valinnat järjestetään jatkossa päävalintojen osalta sähköisenä yhteishakuna. Yliopistot

vastaavat edelleen järjestelmän kautta toteutettava opiskelijavalinnasta ja opiskelijaksi ottamisesta.

Yliopistolaissa tarkennetaan ylioppilaskunnan tehtäviä. Ylioppilaskunnan erityisenä tehtävänä on nimetä opiskelijoiden edustajat yliopiston toimielimiin.

Opiskelijoiden liikuntamahdollisuuksien lisääminen. Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan tavoitteena olevan, että yliopistot jatkossakin turvaavat opiskelijoiden tarkoituksenmukaiset liikunta- ja ravitsemuspalvelut (s. 34/II).

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan liikuntamahdollisuuksien järjestäminen yliopistoissa vaihtelee suurestikin. Valiokunta pitää välttämättömänä edistää opiskelijoiden liikuntamahdollisuuksia. Liikuntapalveluiden järjestäminen voidaan organisoida yliopistokohtaisesti tehokkaimmalla ja tarkoituksenmukaisimmalla tavalla, esimerkiksi paikkakunnan muiden korkeakoulujen ja liikuntatoimijoiden yhteistyönä.

Valiokunta ehdottaa opiskelijoiden liikuntamahdollisuuksien edistämisestä lausumaa (*Valiokunnan lausumaehdotus 2*).

Lukukausimaksukokeilu

Ehdotus lukukausimaksukokeilusta perustuu hallitusohjelman kirjaukseen kokeilusta, jossa yliopistot ja korkeakoulut voivat hakea yksittäisille maisteriohjelmille lupaa kerätä maksua EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevilta opiskelijoilta. Tavoitteena on vahvistaa korkeakoulujen kansainvälistymisen mahdollisuuksia. Näin voidaan myös hyödyntää täysimääräisesti EU:n tukea. Kokeilun avulla voidaan selvittää, mitä vaikutuksia kansainvälisille opiskelijoille tarkoitusta maksulliseen toimintaan siirtymisestä olisi korkeakoulujen kansainvälistymiselle ja toimintaedellytyksille, opiskelijavirroille sekä opetuksen ja tutkimuksen laadulle. Kokeilulla tavoitellaan myös kansainvälistymiseen liittyvää toimintakulttuurin muutosta suomalaisissa korkeakouluissa. Kansainvälisessä kilpailussa menestyminen ja erottuminen edellyttää, että korkeakoulut profiloituvat omille vahvuusalueilleen. Menestyminen edellyttää myös, että korkeakou-

lut kehittävät markkinointia ja ulkomaisten opiskelijoiden rekrytointia suunnitelmallisemmaksi. Kokeilun edellytyksenä on ulkomaisille vähävaraisille opiskelijoille tarkoitettu stipendijärjestelmä, jolla voidaan tarvittaessa tukea maksulliseen koulutusohjelmaan osallistuvien opiskelua. Stipendijärjestelmän muodot ja toteutustapa voivat vaihdella, mikä mahdollistaa erilaisen stipendijärjestelmien toimivuuden vertailun.

Valiokunta pitää tärkeänä kokeilun tulosten huolellista arviointia. Opetusministeriön mukaan kokeilulle asetetaan syksyn 2009 aikana monipuolista asiantuntemusta edustava seurantaryhmä, jossa on edustus opetusministeriöstä, korkeakoulujen arviointineuvostosta, CIMO:sta, yliopistoista, ammattikorkeakouluista sekä opiskelijajärjestöistä. Seurantaryhmä laatii kokeilun arviointia varten käytettävät indikaattorit ja tarkemmat arviointikriteerit.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että luku-kausimaksukokeilun arvioinnin kriteerit määritellään mahdollisimman nopeasti. Arvioinnissa tulee ottaa erilaiset osatekijät mahdollisimman kattavasti huomioon niin, että tulosten perusteella on mahdollista tehdä suomalaista koulutuspolitiikkaa ja koulutuksen kansainvälistymistä tukevia ratkaisuja. Seurannassa on huomioitava kokeilun aikajänne mutta varmistettava myös, että lyhyelläkään tarkasteluvälillä kokeilu ei vaaranna kansainvälisen opiskelijavaihdon toimivuutta ja uudistukselle asetettujen keskeisten tavoitteiden saavuttamista. Vasta arvioinnin jälkeen on mahdollista päättää, onko pysyvä lainsäädäntö tarkoituksenmukainen vai ei. Valiokunta ehdottaa asiasta lausumaa (*Valiokunnan lausumaehdotus 3*).

Toiminnan ohjaus ja rahoitus

Yliopistoista tulee itsenäisiä oikeushenkilöitä, ja ne ovat siten valtion budjettitalouden ulkopuolella. Yliopistojen toimintaedellytykset turvalla valtion rahoituksen tasolla ja opetusministeriön ohjauksella, erityisesti rahoitusmekanismeilla ja rakenteellisella kehittämisellä sekä toiminnan järjestelmällisellä seurannalla ja ar-

vioinnilla tuetaan yliopistolaitoksen tuloksellisuuden ja laadun vahvistumista.

Yliopistoille osoitetaan vuosittain valtion talousarvion kautta rahoitusta yliopistolaissa annettujen tehtävien suorittamista varten siten, että valtion rahoitusvastuu yliopistojen julkisen tehtävän hoitamisesta säilyy, valtion rahoituksen reaalitaso ei heikkene ja tarkemmin määriteltäviin valtakunnallisiin ja muihin erityistehtäviin voidaan osoittaa harkinnanvaraista rahoitusta. Rahanjakomallin on tarkoitus palkita yliopistojen toiminnan laatua, vaikuttavuutta ja tehokkuutta. Hallituksen esityksen mukaan valtion rahoitus on jatkossakin instituutiopohjaista ja rahoituksen periaatteet yliopistojen toimintaan ovat oikeushenkilömuodosta riippumatta samat kaikille yliopistoille.

Suomen yliopistoissa opiskelijamäärän suhde opettajamäärään on pitkään ollut huono, ja sitä tulee selkeästi pyrkiä parantamaan. Tutkintotavoitteiden ja -toteutumisen ohella opiskelija/opettajasuhteen tulee olla yksi keskeinen koulutuksen laadun indikaattoreista samoin kuin mm. opetushenkilökunnan pedagoginen pätevyys ja henkilöstön osaamisen kehittäminen.

Valtion rahoitusvastuu yliopistojen julkisen tehtävän hoitamisesta säilyy. Perussäännös yliopistojen rahoituksen määräytymisestä sisältyy 46 §:ään, jonka mukaan opetusministeriö myöntää yliopistoille rahoitusta yliopistolaissa säädettyjen tehtävien toteuttamiseksi valtion talousarvioon otettavan määrärahan rajoissa. Opetusministeriö ohjaa rahoituksella, että eduskunnan ja valtioneuvoston yliopistoja koskevat tavoitteet otetaan huomioon.

Riittävä perusrahoitus on perusedellytys sille, että yliopistot voivat asianmukaisesti hoitaa tutkimus- ja koulutusvelvoitteensa, myös taloudellisesti vaikeissa suhdannetilanteissa. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämiseksi ja laadun turvaamiseksi valtion tulee huolehtia siitä, että yliopistoille turvataan riittävä perusrahoitus. Rahoitusta tulee kanavoida tasapuolisesti kaikille tieteenaloille. Valiokunta ehdottaa rahoituksesta lausumaa (*Valiokunnan lausumaehdotus 4*).

Valiokunta pitää hyvänä sitä, että jatkossa yliopistoille osoitettavaa rahoitusta korotetaan vuosittain kustannustason muutos huomioon ottaen yliopistolaissa määriteltävällä tavalla. Valiokunta pitää hyvänä myös sitä, että opetusministeriö arvioi säännöllisesti yhdessä opiskelija- ja tutkijayhteisön kanssa rahoitusmallin vaikutuksia ja kehittämistarpeita.

Yksittäisen yliopiston tuleva resurssikehitys on osittain yhteydessä siihen, kuinka se onnistuu perustehtävissään valittujen toiminnallisten ja laadullisten indikaattorien perusteella. Laskennallisen rahoituksen kautta jaetaan valtionrahoitus yliopistojen kesken siten, että keskimääräistä laadukkaammat, vaikuttavammat ja tuloksellisemmat yliopistot hyötyvät. Yliopistot päättävät rahoituksen kohdentamisesta yliopiston sisällä omilla strategisilla valinnoillaan. Rahoitusmallilla turvataan pitkäjänteisen kehittämisen mahdollisuudet kannustaen yliopistoja samalla profiloitumisen ja jatkuvan laadun parantamisen ohella tuottavaan ja taloudelliseen toimintaan. Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että rahoituksen kriteerit ovat mahdollisimman selkeitä ja läpinäkyviä ja että rahoitus on kohtuullisesti ennakoitavissa. On myös tärkeää, että laskennallisen rahoituksen osalta kriteerit ovat kaikkiin yliopistoihin yhteisesti sovellettavia.

Yliopistojen oikeushenkilöaseman muutoksesta seuraa myös muutoksia niiden veroihin ja maksuihin liittyvissä velvoitteissa. Lakiesityksen 46 §:n mukaisesti yliopistot saavat arvonlisäverokäytännön muutoksesta johtuvat kustannukset lisäyksenä nykyiseen budjettirahoitukseensa. Hallituksella on tarkoitus antaa erillinen esitys muista uudistukseen liittyvistä verotusta koskevista muutostarpeista.

Valtion rahoituksen määräytymisperusteet. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota 1. lakiehdotuksen 46 §:n 2 momenttiin, jonka mukaan yliopistoille niiden lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi edellisenä vuonna valtion talousarviossa osoitettua määrärahaa korotetaan kertaluonteisia erä lukuun ottamatta yliopistoindeksin mukaista vuotuista kustannustason nousua vastaavasti. Yliopistoindeksi muodos-

tuu yleisestä ansiotasoindeksistä, kuluttajahintaindeksistä ja tukkuhintaindeksistä. Näiden indeksien keskinäisestä painoarvosta yliopistoindeksiä laskettaessa on tarkoitus säätää valtioneuvoston asetuksella. Perustuslakivaliokunnan mielestä kyse on yliopistojen talouden kannalta sellaisesta seikasta, että sivistysvaliokunnan on syytä harkita indeksien keskinäisten painoarvojen ottamista lakiin varsinkin, kun näitä ei ilmeisestikään aiota tarkistaa erityisen usein. Sivistysvaliokunta pitää kuitenkin tarkoituksenmukaisena, että keskinäisistä painoarvoista säädetään asetuksella. Yliopistoindeksi muodostuisi yleisestä ansiotasoindeksistä, kuluttajahintaindeksistä sekä tukkuhintaindeksistä. Yliopistasetuksessa on tarkoitus säätää, että kustannustason nousua määriteltäessä yleisessä ansiotasoindeksissä tapahtuneen muutoksen paino on 64 prosenttia, kuluttajahintaindeksissä tapahtuneen muutoksen paino on 21 prosenttia ja tukkuhintaindeksissä tapahtuneen muutoksen paino on 15 prosenttia. Kustannusten painotus tarkistettaisiin määräajoin, vähintään joka kahdeksas vuosi. Valiokunta katsoo, että painoarvojen tarkistus voidaan tehdä tarvittaessa useamminkin.

Yliopistokeskukset. Eduskunta on joutunut viime vuosina lähes säännönmukaisesti lisäämään eduskuntakäsittelyssä yliopistokeskusten kehittämiseen tarkoitettuja määrärahoja valtion budjetissa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan yliopistokeskusten kehittämisestä aiheutuviin kustannuksiin osoitettu määräraha on tarkoitus siirtää osaksi yliopistojen toimintaan osoitettavaa valtionrahoitusta. Näin myös yliopistokeskusten kehittämisen rahoitus tulee yliopistoindeksin piiriin, ja määrärahaa korotetaan kustannustason nousua vastaavasti. Yliopistokeskusten toimintaa koordinoivalle yliopistolle aiemmin osoitetusta erillisestä koordinaatiorahasta on tarkoitus luopua. Opetusministeriön mukaan tämä liittyy rahoitusmallin yleiseen linjaukseen siitä, että yliopistojen keskinäisten verkostojen ja verkostomaisen toiminnan rahoituksesta yliopistot sopivat keskinäisin sopimuksin.

Valiokunta edellyttää, että yliopistokeskusten toimintaa koordinoivalle yliopistolle osoite-

taan vuodesta 2010 lähtien vuosittain 500 000 euroa ja koordinaatiomäärärahaa 170 000 euroa kutakin yliopistokeskusta kohden, mikä vastaa vuoden 2009 talousarvion yliopistokeskusten kehittämiseen varatun rahoituksen tasoa. Valiokunta pitää välttämättömänä sitä, että yliopistojen rahoituksesta päätettäessä edellytetään yliopistojen osoittavan myös yliopistokeskuksille indeksikorotuksen mukaisesti korotetun määrärahan (*Valiokunnan lausumaehdotus 5*).

Yliopistojen pääomittaminen ja talous

Valtio ei enää jatkossa ole yliopistojen vakavaraisuuden takaaja, koska yliopistot eivät toimi nykyiseen tapaan valtio-oikeushenkilön sisällä virastomuotoisina. Tämän vuoksi yliopistoilla tulee olla riittävä maksuvalmius, vakavaraisuus ja luottokelpoisuus. Vakavaraisuutta edellytetään erityisesti kansainvälisessä yhteistyössä. Uuteen oikeushenkilöasemaan siirtyminen edellyttää yliopistojen pääomittamista, jotta niiden taloudellinen asema turvataan. Sen vuoksi valtio pääomittaa muutosvaiheessa kaikkia yliopistoja riittävästi, jotta niiden maksukyky, vakavaraisuus ja luottokelpoisuus turvataan ja tosiasiallinen taloudellinen itsenäisyys vahvistuu. Maksukykyä turvataan riittävällä käyttöpääomalla ja yliopistojen valtion rahoituksen jaksottamisella. Valiokunta toteaa, että siirtyvällä pääomalla voidaan turvata yliopistojen vakavaraisuutta.

Yliopistojen pääomittamiseen voidaan käyttää suoria rahasiirtoja valtion omaisuuden myyntituloista ja yliopistojen hallussa olevaa valtion omaisuutta. Lisäksi yliopistojen omistukseen voidaan siirtää valtion osakeomistuksia. Yliopistot voivat hankkia myös muulla tavoin lahjoitusvaroja.

Eduskunta on vuoden 2008 lisätalousarviossa myöntänyt Aalto-korkeakoulusäätiön perustamiseen 200 milj. euroa. Kevään 2009 kehyspäätöksessä varaudutaan yliopistouudistukseen. Oikeushenkilömuodon muutoksesta aiheutuva uusi verotuksellinen asema otetaan huomioon mitoitettaessa yliopistojen toimintaan osoitettavaa valtion rahoitusta. Kehyksissä varaudutaan edelleen kohdentamaan valtion osuutena Aalto-yli-

opiston säätiövarallisuuteen vuoteen 2010 mennessä yhteensä 500 milj. euroa edellyttäen samalla yksityisiltä rahoittajatahoilta vähintään 200 milj. euron sijoituksen. Vastaavasti Tampereen teknillisen yliopiston säätiön pääomaan varaudutaan kohdentamaan vuoteen 2011 mennessä yhteensä 125 milj. euroa edellyttäen, että yksityisten rahoittajien osuus on vähintään 50 milj. euroa. Lisäksi varaudutaan turvaamaan julkisoi-keudellisina laitoksina toimivien yliopistojen maksuvalmiutta ja käyttöpääomaa yhteensä 150 milj. eurolla. Vuodesta 2011 alkaen yliopistojen toimintaan osoitettua valtion rahoitusta korotetaan kertaluonteisia erä lukuun ottamatta yliopistoindeksin mukaista vuotuista kustannustason nousua vastaavasti. Valiokunta pitää tärkeänä, että uusimuotoisiin yliopistoihin ei sovelleta enää valtionhallinnon tuottavuusohjelmaa.

Yliopistoille siirtyvän kiinteistövarallisuuden arvo on mittava. Yhtiöihin siirtyvän kiinteistövarallisuuden arvo oli 1,73 miljardia euroa vuoden 2008 lopussa Senaatti-kiinteistöjen ta- seessa. Omaisuuden mukana yhtiöihin siirtyvät myös niihin liittyvät velat, noin 0,8 mrd. euroa. Yhtiöiden osakkeiden vastikkeeton luovuttaminen yliopistoille pienentää valtion omaisuutta vuonna 2010, mutta samalla se lisää uusina oikeushenkilöinä aloittavien yliopistojen taloudellista itsenäisyyttä. Kiinteistöjen omistaminen yhtiömuodossa jakaa kiinteistöriskiä yliopistojen kesken. Yliopistojen vuokrasopimukset siirtyvät Senaatti-kiinteistöiltä yhtiöille sellaisinaan. Yhtiöihin siirtyvillä yliopistokampustonteilla on käyttämätöntä yleis- tai asemakaavata- soista rakennusoikeutta, jota yliopistoyhtiöt voivat tulevaisuudessa hyödyntää.

Valtion omistamat ja Senaatti-kiinteistöjen omistajahallinnassa olevat yliopistokiinteistöt siirretään 1.1.2010 kolmeen yliopistojen ja val- tion omistamaan kiinteistöosakeyhtiöön. Valtio- neuvosto on 2.4.2009 myöntänyt luvan yliopis- tokiinteistöyhtiöiden perustamiseen. Eduskunta on vuoden 2008 II lisätalousarviossa antanut suostumuksen yliopistokäytössä olevan valtion omaisuuden siirtämiseen yhtiöille. Valtion omistamat ja Senaatti-kiinteistöjen omistajahal- linnassa olevat yliopistokiinteistöt yhtiöitetään

kolmeen yliopistojen ja valtion omistamaan kiinteistöosakeyhtiöön seuraavasti: a) Helsingin yliopisto ja pääkaupunkiseudun muut yliopistot (Svenska Handelshögskolan, Kuvataideakatemia, Teatterikorkeakoulu ja Sibelius-Akatemia) sekä valtio, b) Aalto-korkeakoulusäätiö ja valtio, c) Muut yliopistot ja valtio. Kiinteistöosakeyhtiöissä yliopistojen omistusosuus on 2/3 ja valtion 1/3. Valiokunta pitää tärkeänä, että yliopistojen ja valtion omistamien kiinteistöyhtiöiden toiminta järjestetään siten, että yliopistoilla on käytettävissään tarkoituksenmukaiset ja kohtuuhintaiset toimitilat ja että kiinteistöjen hoito ja hallinta on kustannustehokasta ja yliopistojen käytössä olevien kiinteistöjen arvo säilyy myös pitkällä aikavälillä.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. lakiehdotus

1 §. Soveltamisala. Perustuslakivaliokunnan mukaan säätiöyliopistoja koskevan sääntelyn selkeyttäminen ylipäättään on tavallisen lain säätämisyjärjestyksen edellytys (ks. PeVL 11/2009 vp, s. 4/I). Yliopistolaissa tulee siksi selkeästi osoittaa, mitkä sen säännöksistä on tarkoitettu tulevan sovellettaviksi myös tähän yliopiston uuteen organisoimismuotoon. Sen vuoksi sivistysvaliokunta ehdottaa lisättäväksi pykälään uuden 1 ja 4 momentin, jolloin 1 ja 2 momentti muuttuvat 2 ja 3 momenteiksi.

3 §. Itsehallinto. Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, että yliopistojen itsehallinnon on katsottu jakautuvan kahteen osaan: tutkimusta ja opetusta koskevaan sekä taloudellis-hallinnolliseen autonomiaan. Tutkimuksen ja opetuksen vapaus edellyttää, että yliopiston omat hallintoelimet käyttävät päätösvaltaa näillä alueilla ja että yliopistolla on myös asema opettajiensa nimittämisessä. Taloudellis-hallinnollisen autonomian mukaan yliopisto asettaa itse hallintoelimensä, jotka päättävät sisäiseen hallintoon kuuluvista asioista. Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, että ehdotettu 3 §:n säännös ei kata yliopiston itsehallinnon taloudellis-hallin-

nollista puolta ja se saattaa sen vuoksi antaa aiheen virheellisiin päätelmiin. Perustuslakivaliokunta pitää tarpeellisena, että säännökseen lisätään maininta yliopiston taloudellisesta ja hallinnollisesta autonomiasta. Tämä on valiokunnan mielestä tärkeää senkin vuoksi, että erityisesti tässä suhteessa yliopistojen itsehallinto vahvistuu niiden muuttuessa valtion tilivirastoista erillisiksi oikeushenkilöiksi. Sivistysvaliokunta on täydentänyt säännöstä lisäämällä sisäistä itsehallintoa koskevan päätöksenteon kuulumaan itsehallintoon.

4 §. Yliopistoyhteisöön kuuluminen. Valiokunta ehdottaa sanan sen korvaamista sanalla yliopiston.

9 §. Tilauskoulutus. Pykälänumeroinnin muutoksen johdosta 2 momentissa olevat pykäläviitaukset on muutettu.

10 §. Koulutusohjelman maksullisuus. Perustuslakivaliokunta kiinnitti lausunnossaan huomiota pitkään Suomessa oleskelleiden kolmannen maan kansalaisten asemaan. Ulkomaalaislain 56 §:ssä pysyvän oleskeluluvan myöntämistä ja 56 a §:ssä pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EY-oleskeluluvan myöntämistä koskevien säännösten mukaan pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EY-oleskelulupa rinnastetaan ulkomaalaislain nojalla pysyvään oleskelulupaan. Valiokunta ehdottaa täydennystä säännökseen.

Lisäksi valiokunta on tehnyt 1 momenttiin teknisluontoisen täsmennyksen.

14 §. Julkisoikeudellisen yliopiston hallitus. Pykälänumeroinnin muutoksen johdosta 2 momentissa oleva pykäläviittaus on muutettu.

15 §. Julkisoikeudellisen yliopiston hallituksen kokoonpano. Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, että lailla voidaan järjestää yliopiston hallituksen valintaa, kunhan siinä ei puututa yliopistoyhteisön oikeuteen itse valita yliopistoa johtava hallitus. Perustuslakivaliokunnan mielestä yliopistoyhteisön ulkopuolisten jäsenten määrän muodostuminen yliopiston hallituk-

sessä nyt ehdotettujen 15 §:n 3, 4 ja 7 momentin mukaisesti suoraan lain nojalla enemmistöksi ei kuitenkaan ole sopusoinnussa perustuslain 123 §:n 1 momentin mukaisen yliopiston itsehallinnon kanssa. Tämän vuoksi ehdotettu sääntely ei ole sellaisenaan toteutettavissa tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Yliopiston itsehallinnon takaamiseksi yliopistokollegiolla on oltava mahdollisuus valita yliopistoyhteisön sisäisistä ryhmistä jäsenten enemmistö yliopiston hallitukseen. Ottaen huomioon hallituksen esityksen tavoitteen antaa yliopistoille lisää taloudellista autonomiaa ei ole perustuslaillista estettä sille, että halutessaan yliopistokollegio voi valita enemmistön myös ulkopuolisista jäsenistä. Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan edelleen, että perustuslain turvaamaa yliopiston itsehallintoa vahvistaa kuitenkin erityisesti se, että yliopistoyhteisön eri ryhmät ovat hallituksessa edustettuina.

Sivistysvaliokunta on tarkistanut säännösehdoista ottaen huomioon perustuslakivaliokunnan valtiosääntöiset näkökohdat. Valiokunta ehdottaa pykälän 4 momenttia muutettavaksi siten, että yliopistoyhteisön ulkopuolisia jäseniä olisi vähintään 40 prosenttia kaikista jäsenistä. Tämä tarkoittaa, että yliopiston hallitukseen ei muodostu suoraan lain nojalla enemmistöä ns. ulkopuolisille jäsenille. Jos yliopistoyhteisö haluaa pitää yliopistoyhteisöön kuuluvilla enemmistön hallituksessa, yliopiston ei tulisi päättää hallituksen jäsenmääräksi kuutta tai kahdeksaa, koska tällöin matemaattisesti laskien vähintään 40 prosenttia hallituksen jäsenistä johtaisi siihen, että tosiasiaassa puolet olisi ulkopuolisia.

Käsitellessään säätiöyliopistojen sääntelyä koskevaa lausuntopyyntöä perustuslakivaliokunta on todennut, että mikään lainsäätäjän valitsema sääntelyvaihtoehto ei saa johtaa siihen, että yliopistoyhteisö ei voi valita hallituksen enemmistöä yliopiston sisäisistä ryhmistä. Sivistysvaliokunta toteaa, että hallituksen esityksessä 15 §:n 1 momenttiin ehdotettu hallituksen jäsenmäärä 6—14 voisi johtaa perustuslakivaliokunnan kannanoton vastaiseen tilanteeseen niissä tapauksissa, että yliopisto valitsisi hallituksensa jäsenmääräksi 6 tai 8 ja samalla edel-

lytettäisiin, että vähintään 40 prosenttia hallituksen jäsenistä ja myös hallituksen puheenjohtaja olisi yliopistoyhteisön ulkopuolelta. Tavallisen lain säätämisyjärjestyksen varmistamiseksi ja mahdollisen ristiriitatilanteen välttämiseksi sivistysvaliokunta ehdottaa, että hallitukseen voidaan valita 7 tai 9—14 jäsentä.

Valiokunta korostaa sitä, että yliopistokollegio voi edelleenkin niin halutessaan valita enemmänkin kuin 40 prosenttia hallituksen jäsenistä yliopistoyhteisön ulkopuolelta eli myös enemmistön.

Sivistysvaliokunta ehdottaa hallituksen esityksen mukaisesti, että hallituksen puheenjohtaja valitaan yliopistoyhteisön ulkopuolelta. Tämä säännös on pykälän 7 momentissa.

17 §. Julkisoikeudellisen yliopiston rehtorit.

Valiokunta on muuttanut pykälän otsikon vastaamaan pykälän sisältöä, koska vain yhdellä rehtorilla on pykälän tarkoittamat tehtävät. Varsinainen koskeva säännös on selkeyden vuoksi siirretty omaksi 3 momentikseen.

22 §. Julkisoikeudellisen yliopiston hallitus.

Pykälänumeroinnin muutoksen johdosta 4 momentissa oleva pykäläviittaus on muutettu.

23 §. Säätiöyliopiston toimielimet. Hallituksen esityksessä pykälän 3 momentin viimeisen virkkeen mukaan säätiöyliopiston muista toimielimistä määrätään säätiöyliopiston säännöissä. Perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan katsonut sääntelyn perustuslain kannalta liian avoimeksi. Lausunnossaan PeVL 18/2009 vp valiokunta toteaa muun muassa, että sääntelyn avoimuutta korostaa edelleen se, että lausunnon kohteena ollut sanamuoto, jonka mukaan rehtori johtaa säätiöyliopiston toimintaa ja päättää asioista, joita "ei ole säädetty tai määrätty muun toimielimen tehtäväksi", synnyttää vaikutelman, että säätiön säännöillä voitaisiin paitsi luoda kokonaan uusia toimielimiä myös muuttaa jo olemassa olevien toimivaltaa siitä, mikä se lain mukaan on. Valiokunnan mielestä tämä ei enää täytä perustuslain 123 §:stä johtuvaa lailla säätämisen vaatimusta. Siksi tavallisen lain säätämisyjärjestyksen edellytyksenä näiltä osin on, että

näistä momenteista poistetaan viittaus säännöissä määrättäviin muihin toimitelmiin tai että tämä viittaus rajataan koskemaan muita kuin yliopistossa merkittävää päätösvaltaa käyttäviä toimielimiä.

Sen vuoksi sivistysvaliokunta on muuttanut säätiöyliopiston toimitelmiä koskevaa sääntelyä niin, että lakiin otetaan 23 §:ään säännös säätiöyliopiston toimitelimestä, lisätään uusi 24 §, joka sääntelee säätiöyliopiston hallitusta, sekä uusi 25 §, joka sääntelee rehtorin tehtäviä, ja uusi 26 §, joka sääntelee yhteistä monijäsenistä toimitelintä. Jäljempänä olevien pykälien numerointi muuttuu tämän johdosta vastaavasti.

24 §. Säätiöyliopiston hallitus (uusi). Perustuslakivaliokunta toteaa, että hallituksen toimikausi kuuluu sillä tavoin yliopiston hallinnon järjestämisen keskeisiin kysymyksiin, että laissa tulee turvata yliopistoyhteisölle itselleen mahdollisuus päättää siitä samaan tapaan kuin on laita julkisoikeudellisissa yliopistoissa lain 16 §:n 1 momentin mukaan. Tämä on edellytys ehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Edelleen perustuslakivaliokunta toteaa, että tavallisen lain säätämisyjärjestyksen edellytyksenä on säännöksen muuttaminen niin, että ulkopuolisten on asetettava heidän ehdotuksestaan täytettäviin paikkoihin nähden vähintään kaksinkertainen määrä ehdokkaita. Toisena vaihtoehtona on yliopiston ulkopuolisten jäsenten valintamenettelyn muuttaminen niin, että yliopiston monijäseninen hallintoelin ennen valintaa varaa säätiön perustajille tilaisuuden tulla kuuluksi sen mielestä kyseeseen tulevista ehdokkaista.

Perustuslakivaliokunnan mielestä yliopiston itsehallinnon kanssa ei sovi kovin hyvin yhteen myöskään se, että pykälän 4 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan yliopiston yhteinen monijäseninen hallintoelin voi nimittää myös muut kuin säätiön perustajien ehdotuksesta nimittettävät jäsenet vasta perustajatahoja kuultuaan. Perustuslakivaliokunnan mielestä sivistysvaliokunnan onkin harkittava tämän kuulemisvaatimuksen poistamista.

Perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta sivistysvaliokunta ehdottaa, että ulkopuolisten on asetettava heidän ehdotuksestaan täytettäviin paikkoihin nähden vähintään kaksinkertainen määrä ehdokkaita. Säätiön perustajajäsenten kuulemisen osalta sivistysvaliokunta pitää perustajatahojen kuulemista tarkoituksenmukaisena.

25 §. Säätiöyliopiston rehtori (uusi). Perustuslakivaliokunnan kannan mukaan sanamuoto, että hallituksen ja rehtorin tehtävistä "määrätään muutoin erikseen säätiön säännöissä" ei täytä perustuslaissa asetettua lailla säätämisen vaatimusta. Esimerkkinä sen aiheuttamista ongelmista voidaan mainita epäselväksi jäävä kysymys siitä, mikä toimitelin päättää säätiöyliopistossa sen henkilöstön ottamisesta ja erottamisesta. Rehtorin tehtävien edelleen täsmentäminen laissa on edellytys tavallisen lainsäätämisyjärjestyksen käyttämiselle.

Tämän johdosta sivistysvaliokunta on kirjoittanut rehtorin tehtäviä koskevan säännöksen uuteen 25 §:ään niin, että siinä luetellaan säätiöyliopiston rehtorin tehtävät.

26 §. Säätiöyliopiston yhteinen monijäseninen hallintoelin (uusi). Valiokunta ehdottaa monijäsenistä hallintoelintä koskevaa sääntelyä otettavaksi uuteen 26 §:ään.

30 (27) §. Hallintomenettely ja julkisuus. Pykälänumeroinnin muutoksen johdosta 1 momentissa olevat pykäläviittaukset on muutettu.

31 (28) §. Yliopiston henkilöstö. Perustuslakivaliokunta on huomauttanut pykälässä olevasta henkilöstön kelpoisuusvaatimusten sääntelystä ja katsonut, että säännös ei ole sanonnallisesti asianmukainen, koska siinä mainituista asioista lakiin sisältyy perussäännöksiä ainoastaan professorien valinnasta. Kelpoisuusvaatimukset liittyvät perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaisiin oikeuksiin työn ja ammatinvalinnan vapaudesta, minkä vuoksi ehdotettua säännöstä on ainakin professoreiden osalta asianmukaista täsmentää luonnehdinnoin siitä, millaista kelpoi-

suutta heiltä edellytetään (vrt. PeVL 74/2002 vp s. 6/II).

Sivistysvaliokunta kuitenkin katsoo, että yliopistot itsenäisesti voivat määritellä kelpoisuusvaatimukset.

32 (29) §. *Henkilöstön palvelussuhde.* Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan korostanut, että ehdotettu 3 momentti koskee vain palvelusuhteen päättämistä. Sivistysvaliokunta ehdottaa tämän vuoksi lisättäväksi 3 momentin alkuun virkkeen, jonka mukaan esityksen 6 §:ssä tarkoitettu tutkimuksen, taiteen ja opetuksen vapaus rajoittaa työnantajan menettelyä työsuhhteissa.

36 (33) §. *Opiskelijaksi ottaminen.* Valiokunta on tehnyt 1 ja 2 momenttiin teknisluonteisen täsmennyksen.

37 (34) §. *Kelpoisuus korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin.* Valiokunta on tehnyt 4 momenttiin sanallisen täsmennyksen.

40 (37) §. *Alempien ja ylempien korkeakoulututkintojen tavoitteelliset suorittamisaajat.* Pykälän 3 momentissa tarkoitetaan edellä samassa pykälässä säädettyjä tavoitteellisia tutkinnon suorittamisaikoja. Momenttiin on tehty tätä koskeva täsmennys.

41(38) §. *Opiskelu-oikeus.* Perustuslain 127 §:ssä säädetään maanpuolustusvelvollisuudesta. Siviilipalveluksesta annetulla lailla (1446/2007) mahdollistetaan perustuslain pykälässä mainittu vapautus osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen. Hallituksen esityksen 41 §:ssä käytetty termi asevelvollisuuden suorittamisesta ei määritelmällisesti sisällä siviilipalveluksen suorittamista. Tämän johdosta valiokunta esittää 3 momentin ensimmäisen virkkeen sanan asevelvollisuuden vaihtamista sanan maanpuolustusvelvollisuuden.

Pykälänumeroinnin muutoksen johdosta 2 ja 3 momentissa olevat pykäläviittaukset on muutettu.

42 (39) §. *Opiskelu-oikeuden jatkaminen.* Pykälänumeroinnin muutoksen johdosta 1 momentissa oleva pykäläviittaus on muutettu.

43 (40) §. *Opiskelu-oikeuden menettäminen.* Pykälänumeroinnin muutoksen johdosta pykäläviittaukset on muutettu.

45 (42) §. *Opiskelijan kurinpito.* Ottaen huomioon valiokunnan tekemät muutosehdotukset on tarkoituksenmukaista, että myös säätiöyliopistossa opiskelijan kurinpidosta päättää rehtori. Valiokunta ehdottaa tätä koskevaa muutosta pykälään.

46 (43) §. *Ylioppilaskunta.* Ylioppilaskunnalla on pykälän 4 momentin mukaan oikeus määrätä jäsenmaksuja jäsentensä maksettaviksi. Perustuslakivaliokunta huomauttaa siitä, että hyväksyttäessä pakkojäsenyys ja siihen liittyvät maksut lakiin olisi asianmukaista ottaa perussäännökset myös maksun kohtuullisuudesta suhteessa saataviin palveluihin samoin kuin maksusta vapauttamisesta. Tällaista sääntelyä puoltavat viime kädessä perustuslain 16 §:n 2 momenttiin kiinnittyvät näkökohdat.

Sivistysvaliokunta katsoo, että päätöksen maksun kohtuullistamisesta tai jäsenmaksusta vapauttamisesta voi tehdä rehtori jäsenmaksua vahvistaessaan. Hän voi harkita, onko jäsenmaksu kohtuullisessa suhteessa ylioppilaskunnan toimintaan ja tarkoitukseen. Valiokunta ehdottaa lisättäväksi pykälään uuden 7 momentin, jonka mukaan ylioppilaskunnan säännöissä määrätään perusteet, joilla ylioppilaskunnan jäsen voidaan kokonaan tai osittain vapauttaa jäsenmaksuvelvollisuudesta.

Valiokunta viittaa perustuslakivaliokunnan lausuntoon, jossa todetaan, että uuden yliopistolain 43 (muutettuna 46) §:n 2 momentissa on nyky sääntelystä poiketen lueteltu ne erityiset tehtävät, joita ylioppilaskunta hoitaa suhteessa yliopiston hallintoon sekä opintososiaalisista etuuksista päättäviin ja opiskelijan perusterveydenhuollosta vastaaviin tahoihin nähden. Valiokunnan mielestä tämän kaltaiset tehtävät muodostavat riittävän perusteen ylioppilaskunnan pakkojäsenyydelle. Siksi ehdotettu sääntely ei

vaadi perustuslainsäätämisyjärjestyksen käyttämistä.

48 (45) §. *Tavoitteiden asettaminen.* Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota pykälän 2 momenttiin ja toteaa, että opetusministeriön päätöksentekotoimivallan ei ole ilmeisesti tarkoitettu koskevan yliopistolaitosta yleisesti vaan kattavan ainoastaan ne tavoitteet ja ne yliopistot, joissa säännöksessä tarkoitettu yhteensovittaminen ei käytännön syistä ole onnistunut yliopistojen kanssa käydyissä neuvotteluissa. Valiokunnan mielestä säännöksen sanamuotoa on syytä muuttaa vastaamaan tätä tarkoitusta. Sivistysvaliokunta on selvyyden vuoksi täsmentänyt momentin sanamuotoa.

49 (46) §. *Valtion rahoituksen määräytymisperusteet.* Pykälänumeroinnin muutoksen johdosta 4 momentissa olevat pykäläviittaukset on muutettu.

52 (49) §. *Maksatus.* Pykälänumeroinnin muutoksen johdosta 2 momentissa oleva pykäläviittaus on muutettu.

58 (55) §. *Muutoksenhaku rahoitusta koskevaan päätökseen.* Pykälänumeroinnin muutoksen johdosta pykäläviittaukset on muutettu.

59 (56) §. *Täytäntöönpano.* Pykälänumeroinnin muutoksen johdosta pykäläviittaukset on muutettu.

67 (64) §. *Kanneoikeuden vanhentuminen julkisoikeudellisessa yliopistossa.* Pykälänumeroinnin muutoksen johdosta pykäläviittaukset on muutettu.

84 (81) §. *Valituskiellot.* Pykälänumeroinnin muutoksen johdosta pykäläviittaukset on muutettu.

88 (85) §. *Harjoittelukoulu.* Valiokunnan huomiota on kiinnitetty siihen, että säännöksessä ehdotetaan johtokuntaa harjoittelukouluihin. Tarkoituksenmukaista on kuitenkin jättää yliopiston omaan harkintaan, minkä luonteinen

tämä yliopiston asettama elin on. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa sanan johtokunta korvaamista sanalla toimielin.

Valiokunta pitää harjoittelukoulujärjestelmää tärkeänä suomalaisen opettajankoulutuksen kannalta. Harjoittelukoulut, joita täydentää kunnan kouluissa suoritettava harjoittelu, takaavat korkeatasoisen opettajankoulutuksen.

2. lakiehdotus

1 §. *Yliopistolain voimaantulo.* Yliopistolakia koskevaan ehdotukseen esitettyihin muutoksiin viitaten valiokunta täsmentää pykälän 2 ja 3 momenttien pykäläviittaukset.

2 §. *Kumottavat lait.* Yliopistolakia koskevan ehdotuksen 11 §:stä ilmenee, että Aalto-yliopiston opetus- ja tutkintokieleen sovelletaan vastaavasti, mitä sen muodostaneiden yliopistojen opetus- ja tutkintokielestä säädetään vanhan yliopistolain 9 §:ssä. Koska kyse on yliopiston kielisuhteiden järjestämisestä, vallitsevan oikeustilan tulee perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan ilmetä yksiselitteisesti laista. Sivistysvaliokunta ehdottaa lisättäväksi 2 §:ään uuden 2 momentin, josta ilmenee vanhan yliopistolain 9 §:n olevan myös uuden yliopistolain voimaan tultua edelleen sovellettavana Aalto-yliopistoon siltä osin kuin pykälässä säädetään tämän yliopiston muodostaneiden korkeakoulujen opetus- ja tutkintokielestä.

7 §. *Yliopistotoiminnan järjestäytyminen säätiöyliopistossa.* Esityksen 1. lakiehdotuksen 23 §:n muutoksiin viitaten valiokunta ehdottaa lisättäväksi 1 momentin loppuun valtuutuksen yhdistyvien yliopistojen hallituksille valita Aalto-yliopiston ensimmäinen hallitus.

Samoin perustein valiokunta ehdottaa lisättäväksi 2 momentin loppuun valtuutuksen Tamperen teknillisen yliopiston hallitukselle valita uuden yliopiston ensimmäinen hallitus.

Valiokunta esittää myös täsmennettäväksi pykälän otsikkoa vastaamaan paremmin pykälän sisältöä eli toiminnan järjestäytymistä säätiöyliopistossa.

10 §. Henkilöstön palvelussuhteen muuttuminen. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten valiokunta ehdottaa poistettavaksi 1 momentin toisen virkkeen lopusta perustuslain 18 §:n 3 momentin kannalta asiattoman sanonnan "eikä perustetta".

Pykälän 3 momentin mukaan yliopisto voi myöntää hakemuksetta dosentin arvon henkilölle, joka on nimitetty dosentiksi ennen uuden yliopistolain voimaantuloa. Yliopistolla olisi siis harkintavalta nimityksen antamisessa. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten valiokunta ehdottaa 3 momentin ensimmäisestä lauseesta poistettavaksi sanan voi sen tarkentamiseksi, että jo nimitettyjen dosenttien tulisi saada dosentin arvo suoraan voimaanpanolain nojalla.

11 §. Henkilöstön eläketurva. Hallituksen esityksen mukaan yliopistojen palvelukseen 31 päivä joulukuuta 2009 jälkeen tuleviin henkilöihin sovellettaisiin valtion eläkelakia (1295/2006) edellyttäen, että he ovat syntyneet ennen 1 päivää tammikuuta 1980 ja että he ovat valtion eläkelain soveltamisen piirissä yliopistoon tullessaan. Henkilön tullessa yliopiston palvelukseen ei kuitenkaan ole aina selkeää määritellä vakuuttamisen näkökulmasta, onko henkilö ollut aikaisemmin valtion eläkelain mukaisessa palveluksessa vai muun eläkelain mukaisessa palveluksessa.

Sen varmistamiseksi, että kenenkään eläketurva ei heikkene ja että määräaikaisen henkilöstön ja toistaiseksi palveluksessa olevan henkilöstön eläketurva pysyy yhdenvertaisena, valiokunta ehdottaa pykälää selkeytettäväksi siten, että kaikki ennen tammikuun 1 päivää 1980 syntyneet yliopiston palveluksessa olevat kuuluisivat valtion eläkelain (1295/2006) soveltamisen

piiriin. Muihin uusien yliopistojen palveluksessa oleviin henkilöihin sovellettaisiin työntekijän eläkelakia (395/2006).

13 §. Arvonlisäveron huomioon ottamiseen liittyvä määrärahasiirto. Yliopistolakia koskevaan ehdotukseen esitettyihin muutoksiin viitaten valiokunta täsmentää pykälän pykäläviittauksen.

Aloitteet

Valiokunta on käsitellyt asian hallituksen esityksen pohjalta, joten se ehdottaa lakialoitteet hylättäviksi.

Säättämisjärjestys

Perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan tehnyt 1. lakiehdotuksen 15 ja 23 §:iin valtiosääntöoikeudellisia huomautuksia. Valiokunta on tämän johdosta muuttanut näitä säännöksiä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta ehdottaa,

että 3.—6. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomina,

*että 1. ja 2. lakiehdotus hyväksytään muutettuina (**Valiokunnan muutosehdotukset**),*

että lakialoitteet LA 13/2009 vp ja LA 26/2009 vp hylätään ja

*että hyväksytään 5 lausumaa (**Valiokunnan lausumaehdotukset**).*

*Valiokunnan muutosehdotukset***1.****Yliopistolaki**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan yliopistoihin, jotka kuuluvat opetusministeriön toimialaan, siten kuin jäljempänä säädetään. (Uusi 1 mom.)

(2 ja 3 mom. kuten HE:n 1 ja 2 mom.)

Säätiöyliopistoihin sovelletaan tämän lain säännöksiä paitsi 5, 13—22, 60, 64, 65 ja 67 §:ää, 8 ja 9 lukua sekä 88 §:ää. (Uusi 4 mom.)

2 §

(Kuten HE)

3 §

Itsehallinto

Yliopistoilla on itsehallinto, jolla turvataan tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus. *Itsehallintoon kuuluu päätöksenteko-oikeus sisäiseen hallintoon kuuluvista asioista.*

(2 mom. kuten HE)

4 §

Yliopistoyhteisöön kuuluminen

Yliopistoyhteisöön kuuluvat *yliopiston* opetus- ja tutkimushenkilöstö, muu henkilöstö ja opiskelijat.

5 §

(Kuten HE)

2 luku

Tutkimus ja opetus

6—8 §

(Kuten HE)

9 §

Tilauuskoulutus

(1 mom. kuten HE)

Tilauuskoulutusta ei voida järjestää Euroopan talousalueeseen kuuluvien valtioiden kansalaisille eikä niille, jotka Euroopan yhteisön lainsäädännön tai Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen mukaan rinnastetaan Euroopan unionin kansalaisiin. Tilauuskoulutukseen osallistuvaan sovelletaan 37, 45 ja 82—86 §:ää.

(3 mom. kuten HE)

10 §

Koulutusohjelman maksullisuus

Yliopisto voi periä maksuja vieraskieliseen ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutusohjelmaan hyväksytyltä *opiskelijalta*. Maksujen perimisen edellytyksenä on, että yliopistolla on apurahajärjestelmä, jolla voidaan tarvittaessa tukea *maksullisiin maisteriohjelmiin* osallistuvien *opiskelijoiden* opiskelua.

Maksua ei voida kuitenkaan periä Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaiselta eikä siltä, joka Euroopan yhteisön lainsäädännön tai Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen mukaan rinnastetaan Euroopan unionin kan-

salaiseen. Maksua ei myöskään voida periä siitä, jolla on ulkomaalaislaissa (301/2004) säädetty oikeus pysyvään oleskeluun Suomessa.

(3 mom. kuten HE)

11 ja 12 §
(Kuten HE)

3 luku

Organisaatio

13 §
(Kuten HE)

14 §

Julkisoikeudellisen yliopiston hallitus

(1 mom. kuten HE)
Hallituksen tehtävänä on:
(1—5 kohta kuten HE)
6) hyväksyä 48 §:n mukainen opetusministeriön kanssa tehtävä sopimus yliopiston puolesta;
(7—10 kohta kuten HE)
(3 mom. kuten HE)

15 §

Julkisoikeudellisen yliopiston hallituksen kokoonpano

Julkisoikeudellisen yliopiston hallituksessa on 7 tai 9—14 jäsentä. Yliopistokollegio päättää hallituksen jäsenten lukumäärästä.

(2 mom. kuten HE)

Kustakin 2 momentissa tarkoitettusta ryhmästä voi olla jäseniä enintään puolet näistä ryhmistä valittavien jäsenten yhteenlasketusta määrästä. Yliopistokollegio päättää eri ryhmiin kuuluvien henkilöiden lukumäärästä.

Vähintään 40 prosenttia hallituksen jäsenistä tulee olla muita kuin 2 momentissa tarkoitettuja henkilöitä. Heidän tulee edustaa monipuolisesti yhteiskuntaelämän ja yliopiston toimialaan kuuluvien tieteiden tai taiteiden asiantuntemusta.

(5—7 mom. kuten HE)

16 §
(Kuten HE)

17 §

Julkisoikeudellisen yliopiston rehtori

Julkisoikeudellisella yliopistolla on rehtori. (Poist.)

(2—4 mom. kuten HE)

Yliopistolla voi olla vararehtoreita sen mukaan kuin johtosäännössä määrätään. (Uusi)

18—21 §
(Kuten HE)

22 §

Julkisoikeudellisen yliopiston yliopistokollegio

(1—3 mom. kuten HE)
Yliopistokollegion tehtävänä on:
(1—7 kohta kuten HE)
8) päättää hallituksen jäsenen vapauttamisesta tehtävästään 65 §:n 3 momentin mukaisesti

23 §

Säätiöyliopiston toimielimet

Säätiöyliopiston toimielimiä ovat hallitus, rehtori ja yliopiston yhteinen monijäseninen hallintoelin.

Säätiöyliopistolla voi olla myös muita toimielimiä. Nämä muut toimielimet eivät voi käyttää merkittävää päätösvaltaa.

(3 mom. poist.)

24 § (Uusi)

Säätiöyliopiston hallitus

Säätiöyliopiston hallituksen tehtävänä on päättää yliopiston strategiasta, yliopiston toimintaa ja taloutta koskevista asioista sekä muista laajakantoisista suunnitelmista. Lisäksi hallitus valitsee rehtorin johtamaan yliopiston toimintaa.

Säätiöyliopiston hallituksessa on seitsemän jäsentä puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja mukaan lukien. Hallituksen on monipuolisesti edustettava säätiöyliopiston toimialaan kuuluvien tieteiden ja taiteiden sekä yhteiskuntaelämän ja elinkeinoelämän kotimaista ja kansainvälistä korkeimman tason asiantuntemusta. Hallituksen jäsenenä ei voi olla yliopiston rehtori, vararehtori, tiedekunnan tai muun välittömästi hallituksen alaisuudessa olevan yksikön johtaja eikä monijäsenen hallintoelimen jäsen.

Yliopiston yhteinen monijäseninen hallintoelin nimittää säätiöyliopiston hallituksen jäsenet säätiöyliopiston perustajia kuultuaan. Kolme jäsentä nimitetään henkilöistä, jotka perustajat Suomen valtiota lukuun ottamatta ovat asettaneet ehdolle siten kuin säätiön säännöissä määrätään. Näitä ehdokkaita tulee olla vähintään kaksinkertainen määrä täytettäviin paikkoihin nähden. Hallitus valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan, joiden tulee olla muita kuin 15 §:n 2 momentissa tarkoitettuja henkilöitä.

25 § (Uusi)

Säätiöyliopiston rehtori

Säätiöyliopiston rehtorin tehtävänä on:

- 1) johtaa yliopiston toimintaa;
- 2) vastata yliopiston tehtävien taloudellisesta, tehokkaasta ja tuloksellisesta hoitamisesta;
- 3) vastata siitä, että yliopiston kirjanpito on lain mukainen ja varainhoito luotettavalla tavalla järjestetty;
- 4) vastata hallituksessa käsiteltävien asioiden valmistelusta ja esittelystä;
- 5) vastata hallituksen päätösten täytäntöönpanosta, jos johtosäännössä ei toisin määrätä;
- 6) päättää henkilöstön ottamisesta ja irtisanomisesta.

Rehtori saa ryhtyä yliopiston tehtävät huomioon ottaen laajakantoisiin toimiin vain, jos hallitus on hänet siihen valtuuttanut tai jos hallituksen päätöstä ei voida odottaa aiheuttamatta yliopiston toiminnalle olennaista haittaa. Vi-

meksi mainitussa tapauksessa hallitukselle on mahdollisimman pian annettava tieto toimista.

Rehtori voi siirtää henkilöstön ottamisen tai toimivaltaansa kuuluvan muun asian yliopiston muun toimielimen tai henkilön ratkaistavaksi. Rehtorilla on oikeus olla läsnä ja käyttää puhevaltaa yliopiston kaikkien toimielinten kokouksissa.

Yliopistolla voi olla vararehtoreita sen mukaan kuin johtosäännössä määrätään.

26 § (Uusi)

Säätiöyliopiston yhteinen monijäseninen hallintoelin

Säätiöyliopiston yhteisen monijäsenisen hallintoelimen tehtävänä on, jollei se ole siirtänyt tehtävää 27 §:n 2 momentin mukaiselle toimielimelle:

- 1) päättää opetussuunnitelmista ja tutkinto-vaatimuksista;
- 2) päättää opiskelijoiden valintaperusteista;
- 3) päättää opetukseen ja tutkimukseen liittyvistä muista yleisistä säännöistä;
- 4) asettaa tarvittavat tutkinto-, arvostelu- ja oikaisuasioita käsittelevät lautakunnat tai muut toimielimet sekä määrätä niiden puheenjohtajat, jäsenet ja varajäsenet; sekä
- 5) päättää hallituksen ja sen jäsenten toimikauden pituudesta.

Monijäseniseen hallintoelimeen kuuluu enintään 50 jäsentä, ja siinä ovat edustettuina ainoastaan 15 §:n 2 momentissa mainitut yliopistoyhteisön ryhmät. Jokaisesta ryhmästä tulee olla jäseniä vähemmän kuin puolet hallintoelimen koko jäsenmäärästä. Hallintoelimen jäsenet valitsee asianomainen yliopistoyhteisön ryhmä.

Monijäsenisen hallintoelimen muista kuin 1 momentissa säädetyistä tehtävistä, jäsenten määrästä ja valinnasta on lisäksi määräyksiä yliopiston johtosäännössä.

27—29 (24—26) § (Kuten HE)

30 (27) §

Hallintomenettely ja julkisuus

Yliopistossa ja ylioppilaskunnassa sovelletaan hallintolakia (434/2003) niiden hoitaessa julkista hallintotehtävää. Lain esteellisyssäännöksiä sovelletaan kuitenkin kaikessa yliopiston toiminnassa. Lain 31 §:n 1 momentin 5 ja 6 kohtaa sovelletaan yliopistoon sekä 63 §:ssä tarkoitettuun yliopistokonserniin kuuluvaan yhteisöön vain asiassa, jossa yliopiston ja yhteisön edut ovat ristiriidassa keskenään tai jossa asian tasapuolinen käsittely sitä edellyttää.

(2 mom. kuten HE)

4 luku

Henkilöstö ja hallintokieli

31 (28) §
(Kuten HE)

32 (29) §

Henkilöstön palvelussuhde

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Työnantaja ei saa menetellä työsuhteessa tavalla, joka voi vaarantaa 6 §:n mukaista tutkimuksen, taiteen tai opetuksen vapautta. Sen lisäksi mitä työsopimuksen irtisanomisesta säädetään työsopimuslain (55/2001) 7 luvussa ja sen purkamisesta lain 8 luvussa, yliopiston tutkimus- ja opetushenkilöstöön kuuluvan työntekijän työsopimusta ei saa irtisanoa tai purkaa perusteella, johon vetoaminen loukkaisi (poist.) tutkimuksen, taiteen tai opetuksen vapautta.

33—35 (30—32) §
(Kuten HE)

5 luku

Opiskelijat

36 (33) §

Opiskelijaksi ottaminen

Opiskelijat ottaa yliopisto. Opiskelija otetaan suorittamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa, jompaakumpaa näistä tutkinnoista tai jatkotutkintoa.

Yliopisto päättää opiskelijavalinnan perusteista. Silloin, kun yliopisto opiskelijoiden määrän rajoittamisen vuoksi ei voi ottaa koulutukseen kaikkia hakijoita, hakijoihin on sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. Hakijat voidaan erilaisen koulutustaustan vuoksi jakaa valinnoissa erillisiin ryhmiin. Tällöin yhdenmukaisia valintaperusteita on sovellettava *samaan* ryhmään kuuluviin hakijoihin. Jonkin kieliryhmän koulutustarpeen turvaamiseksi voidaan yhdenmukaisista valintaperusteista rajoitetusti poiketa.

(3 mom. kuten HE)

37 (34) §

Kelpoisuus korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin

(1—3 mom. HE)

Yliopisto voi edellyttää, että 3 momentissa tarkoitettuihin ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin opiskelijaksi *otettu henkilö suorittaa* enintään yhden vuoden opintoja edellyttävän määrän täydentäviä opintoja koulutuksessa tarvittavien valmiuksien saavuttamiseksi. Otettaessa opiskelija pelkästään oikeustieteen maisterin tutkintoon johtaviin opintoihin, 3 momentissa tarkoitettu soveltuva tutkinto on oikeusnotaarin tutkinto tai sitä vastaava ulkomainen koulutus, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

(5—9 mom. kuten HE)

38 ja 39 (35 ja 36) §
(Kuten HE)

40 (37) §

Alempien ja ylempien korkeakoulututkintojen tavoitteelliset suorittamisaajat

(1 ja 2 kuten HE)

Yliopiston tulee järjestää opetus ja opintojen ohjaus siten, että tutkinnot on mahdollista suorittaa päätoimisesti opiskellen säädettyssä tavoitteellisessa suorittamisaajassa.

41 (38) §

Opiskelu-oikeus

(1 mom. kuten HE)

Sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa opiskelemaan otetulla opiskelijalla on oikeus suorittaa tutkinnot viimeistään kahta vuotta niiden yhteenlaskettua 41 §:n mukaista tavoitteellista suorittamisaikaa pitimmässä ajassa. Pelkästään alempaa korkeakoulututkintoa opiskelemaan otetulla opiskelijalla on oikeus suorittaa tutkinto viimeistään yhtä vuotta sen tavoitteellista suorittamisaikaa pitimmässä ajassa. Pelkästään ylempää korkeakoulututkintoa opiskelemaan otetulla opiskelijalla on oikeus suorittaa tutkinto viimeistään kahta vuotta sen tavoitteellista suorittamisaikaa pitimmässä ajassa.

Tutkinnon suorittamisaikaan ei lasketa poissaoloa, joka johtuu vapaaehtoisen asepalveluksen tai *maanpuolustusvelvollisuuden* suorittamisesta taikka äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaan pitämisestä. Tutkinnon suorittamisaikaan ei lasketa muuta enintään neljän lukukauden pituista poissaoloa, jonka ajaksi opiskelija on ilmoittautunut poissaolevaksi 39 §:n mukaisesti.

(4 mom. kuten HE)

42 (39) §

Opiskelu-oikeuden jatkaminen

Yliopisto myöntää hakemuksesta opiskelijalle, joka ei ole suorittanut opintojaan 41 §:ssä säädettyssä ajassa, lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseksi, jos opiskelija esittää tavoitteellisen ja toteuttamiskelpoisen suunnitelman opintojen saattamiseksi loppuun. Suunnitelmassa

opiskelijan tulee yksilöidä suoritettavat opinnot ja aikataulu tutkinnon loppuun saattamiselle.

(2 mom. kuten HE)

43 (40) §

Opiskelu-oikeuden menettäminen

Opiskelija, joka ei ole ilmoittautunut 39 §:ssä säädettyllä tavalla tai suorittanut opintojaan 41 §:ssä säädettyssä ajassa tai 42 §:n mukaisessa lisäajassa samoin kuin opiskelija, jolle ei ole myönnetty lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseen, menettää opiskelu-oikeutensa. Jos tällainen opiskelija haluaa myöhemmin aloittaa opintonsa tai jatkaa niitä, hänen on haettava yliopistolta oikeutta päästä uudelleen opiskelijaksi. Hakemus voidaan tehdä osallistumatta 36 §:ssä tarkoitettuun opiskelijavalintaan.

44 (41) §

(Kuten HE)

45 (42) §

Opiskelijan kurinpito

Opiskelijaa, joka on syyllistynyt yliopiston opetus- tai tutkimustoimintaan kohdistuvaan rikkomukseen tai muutoin rikkonut yliopiston järjestystä, voidaan kurinpidollisesti rangaista rikkomuksen vakavuudesta riippuen varoituksella tai erottamalla määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi. (*Poist.*) *Opiskelijalle* annettava varoituksesta päättää yliopiston rehtori ja opiskelijan määräaikaisesta erottamisesta yliopiston hallitus. (*Poist.*) Ennen asian ratkaisemista on opiskelijalle todisteellisesti toimitettava tiedoksi, mistä rikkomuksesta häntä syytetään, sekä varattava hänelle tilaisuus tulla asiaansa kuulluksi.

46 (43) §

Ylioppilaskunta

(1—6 mom. kuten HE)

Ylioppilaskunnan säännöissä määrätään perusteet, joilla ylioppilaskunnan jäsen voidaan vapauttaa kokonaan tai osittain jäsenmaksuvelvollisuudesta. (Uusi)

47 (44) §
(Kuten HE)

6 luku

Yliopistojen ohjaus ja rahoitus

48 (45) §

Tavoitteiden asettaminen

(1 mom. kuten HE)

Jos yliopistokohtaisia tavoitteita ei saada valtakunnallisesti tai alakohtaisesti yhteensovituiksi, opetusministeriö voi rahoituksen turvaamiseksi yksittäisen yliopiston osalta päättää määrällisistä ja laadullisista tavoitteista siltä osin kuin ne ovat yliopistolle osoitettavan rahoituksen perusteena.

49—51 (46—48) §
(Kuten HE)

52 (49) §

Maksatus

(1 mom. kuten HE).

Edellä 49 §:n 3 momentissa tarkoitettu tuloksellisuusrahoitus maksetaan yliopistoille opetusministeriön päättämällä tavalla.

53—57 (50—54) §
(Kuten HE)

58 (55) §

Muutoksenhaku rahoitusta koskevaan päätökseen

Opetusministeriön rahoitusta koskevaan päätökseen, 53 §:n mukaiseen rahoituksen maksa-

tuksen keskeyttämistä koskevaan päätökseen, 55 §:n mukaiseen takaisinperintäpäätökseen ja 57 §:n mukaiseen kuittausta koskevaan päätökseen haetaan oikaisua ja muutosta sen mukaan kuin valtionavustuslain (688/2001) 34 §:ssä säädetään.

59 (56) §

Täytäntöönpano

Päätös voidaan panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, jollei muutoksenhakuviranomainen toisin määrää. Oikaisuvaatimuksen johdosta annettu 55 §:ssä tarkoitettu takaisinperintäpäätös voidaan panna täytäntöön verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa säädetyssä järjestyksessä.

7 luku

Yliopiston talous

60—66 (57—63) §
(Kuten HE)

67 (64) §

Kanneoikeuden vanhentuminen julkisoikeudellisessa yliopistossa

Edellä 65 §:n 3 momentin tai tilintarkastuslain 51 §:n nojalla ajettava muuhun kuin rangaitavaan tekoon perustuva kanne on nostettava viiden vuoden kuluessa sen tilikauden päättymisestä, jona kanteen perusteena oleva päätös tehtiin tai kanteen perusteena olevaan toimenpiteeseen ryhdyttiin.

8 luku

Erityissäännökset Helsingin yliopistosta

68—75 (65—72) §
(Kuten HE)

9 luku

Erityissäännökset Åbo Akademista76—81 (73—78) §
(Kuten HE)

10 luku

Muutoksenhaku82 ja 83 (79 ja 80)
(Kuten HE)

84 (81) §

Valituskiellot

Yliopiston päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla, jos se koskee:

(1—3 kohta kuten HE)

4) 65 §:n mukaista vastuuvapauden myöntämistä tai vahingonkorvauskanteen nostamista;
(5 kohta kuten HE)

Päätökseen, johon saa 82 §:n mukaan hakea oikaisua, ei saa hakea muutosta valittamalla. Oikaisumenettelyssä annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeudelta. Opintosuoritusten arvostelua ja hyväksilukemista koskevaan oikaisumenettelyssä tehtyyn päätökseen ei kuitenkaan saa hakea muutosta valittamalla.

Hallinto-oikeuden päätökseen, joka koskee 36 §:ssä tarkoitettua opiskelijaksi ottamista,

43 §:ssä tarkoitettua opiskeluoikeuden menettämistä tai 45 §:ssä tarkoitettua opiskelijan kurinpitoa, ei saa hakea muutosta valittamalla.

85 ja 86 (82 ja 83) §
(Kuten HE)

11 luku

Erinäiset säännökset87 (84) §
(Kuten HE)

88 (85) §

Harjoittelukoulu

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Harjoittelukoulussa on yliopiston asettama *toimielin*, jonka jäsenenä voi olla myös yliopistoon kuulumattomia jäseniä. Harjoittelukoulussa on myös johtava rehtori, joka vastaa koulun toiminnasta.

(4 mom. kuten HE)

89 (86) §
(Kuten HE)90—93 (87—90) §
(Kuten HE)**2.****Laki****yliopistolain voimaannpanosta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Yliopistolain voimaantulo

(1 mom. kuten HE)

Lain 40—42 §:ää sekä 43 §:ää siltä osin kuin se koskee opiskeluoikeuden menettämistä tilanteessa, jossa opiskelija ei ole suorittanut opintojaan 41 tai 42 §:ssä säädettyssä ajassa, sovelletaan kuitenkin vain lukuvuonna 2005—2006 ja sen jälkeen opintonsa aloittaneisiin opiskelijoihin.

Sen estämättä, mitä uuden yliopistolain 38 § :n 1 momentissa säädetään, opiskelijan oikeuteen ottaa vastaan opiskelupaikka sovelletaan mainitun lain voimaantullessa voimassa olleita säännöksiä 31 päivään heinäkuuta 2010.

2 §

Kumottavat lait

(1 mom. kuten HE)

Edellä 1 momentin 1 kohdassa kumottavasta vanhasta yliopistolaista sovelletaan kuitenkin edelleen 9 §:ää siltä osin kuin siinä säädetään Aalto-yliopiston muodostaneiden yliopistojen opetus- ja tutkintokielestä. (Uusi 2 mom.)

3—6 § (Kuten HE)

7 §

Yliopistotoiminnan järjestäytyminen säätiöyliopistossa

Helsingin kauppakorkeakoulun, Taideteollisen korkeakoulun ja Teknillisen korkeakoulun toimielinten tulee yhteistyössä Aalto-korkeakoulusäätiön kanssa huolehtia Aalto-yliopiston järjestäytymisestä 1 päivään tammikuuta 2010 mennessä sekä yliopistojen yhteisten toimintojen järjestämisestä. Yhdistyvien yliopistojen hallitukset valitsevat Aalto-yliopiston ensimmäisen hallituksen.

Tampereen teknillinen yliopisto on velvollinen yhteistyössä TTY-säätiön kanssa järjestämään uudelle yliopistolle hallinto- ja muita tukipalveluja, jotta uusi yliopisto voi järjestäytyä kokonaisuudessaan 1 päivään tammikuuta 2010

mennessä. *Vanhan yliopiston hallitus valitsee uuden yliopiston ensimmäisen hallituksen.*

8 ja 9 § (Kuten HE)

10 §

Henkilöstön palvelussuhteen muuttuminen

Yliopistojen virat lakkaavat ja niihin perustuvat virkasuhteet sekä määräaikaiset virkasuhteet päättyvät ilman irtisanomista 31 päivänä joulukuuta 2009 ja henkilöstö otetaan työsuhteeseen uusiin yliopistoihin 1 päivästä tammikuuta 2010 lukien. Virkojen lakkaaminen ja virkasuhteiden päättyminen ei edellytä suostumusta (*poist.*). Yliopistojen työsuhteiset tehtävät ja niissä oleva henkilöstö siirtyvät uusiin yliopistoihin työsuhteeseen 1 päivänä tammikuuta 2010. Määräaikainen virka- ja työsuhteinen henkilöstö otetaan tai siirtyy määräaikansa osoittamaksi ajaksi uusien yliopistojen palvelukseen määräaikaiseen työsuhteeseen.

(2 mom. kuten HE)

Uusi yliopisto (*poist.*) myöntää hakemuksetta dosentin arvon henkilölle, joka on nimitetty dosentiksi ennen uuden yliopistolain voimaantuloa.

11 §

Henkilöstön eläketurva

Niihin uusien yliopistojen palveluksessa oleviin henkilöihin, jotka ovat syntyneet ennen tammikuun 1 päivää 1980, sovelletaan valtion eläkelakia (1295/2006). Muihin uusien yliopistojen palveluksessa oleviin henkilöihin sovelletaan työntekijän eläkelakia (395/2006).

(2—4 mom. *poist.*)

12 § (Kuten HE)

13 §

Arvonlisäveron huomioon ottamiseen liittyvä määrärahasiirto

Mitoitettaessa yliopistojen rahoitusta vuodelle 2010 uuden yliopistolain 49 §:n momentissa tarkoitettu arvonlisäverojen kompensointi toteutetaan siirtämällä valtion talousarviossa osoitet-

tua opetusministeriön hallinnonalan arvonlisäveromomentin 29.01.29 määrärahaa osaksi yliopistojen kokonaisrahoitusta. Määrärahasiirron suuruus perustuu vuoden 2008 kirjanpitoon.

14—17 §
(Kuten HE)

Valiokunnan lausumaehdotukset

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa yliopistouudistuksen toteutumista sekä vaikutuksia ja antaa asiasta selvityksen sivistysvaliokunnalle vuoden 2012 kevätistuntokaudella.
2. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa, miten yliopistot järjestävät liikuntapalveluja opiskelijoille, ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin opiskelijoiden liikuntamahdollisuuksien edistämiseksi.
3. Eduskunta edellyttää, että yliopistojen lukukausimaksukokeilun tuloksia ar-

vioidaan huolellisesti ja arvioinnin kriteerit määritellään mahdollisimman nopeasti.

4. Eduskunta edellyttää, että koulutuksen ja tutkimuksen kehittämiseksi ja laadun turvaamiseksi yliopistoille turvataan riittävä perusrahoitus. Rahoitusta tulee kanavoida tasapuolisesti kaikille tieteenaloille.
5. Eduskunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että yliopistokeskuksille suunnataan vuosittain vähintään nykyisen tasoiset määrärahat.

Helsingissä 10 päivänä kesäkuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Raija Vahasalo /kok
 vpj. Tuomo Hänninen /kesk
 jäs. Outi Alanko-Kahiluoto /vihr (osittain)
 Paavo Arhinmäki /vas
 Merikukka Forsius /kok
 Timo Heinonen /kok (osittain)
 Elsi Katainen /kesk (osittain)
 Anneli Kiljunen /sd
 Sanna Lauslahti /kok

Jukka Mäkelä /kok
 Mikaela Nylander /r
 Lauri Oinonen /kesk
 Tuula Peltonen /sd
 Tuomo Puumala /kesk
 Leena Rauhala /kd
 Tommy Tabermann /sd
 Pauliina Viitamies /sd
 vjäs. Sampsa Kataja /kok (osittain).

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjo Hakkila
 valiokuntaneuvos Kaj Laine.

VASTALAUSE 1

Perustelut

Tämä vastalause sivistysvaliokunnan enemmistön mietintöön yliopistolaista perustuu 26.3.2009 eduskunnalle jätettyyn rinnakkaislakialoitteeseen (LA 26/2009 vp) hallituksen esitykseen yliopistolaiksi (HE 7/2009 vp). Lakialoitteessa, jonka allekirjoitti koko sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä, esitimme hallituksen esitykselle rinnakkaisen tavan kehittää yliopistojärjestelmää. Esityksessämme korostui hallituksen esitykseen verrattuna yliopistojen riippumattomuus ja itsenäinen asema sekä henkilöstön palvelussuhteiden valikoituminen taroituksenmukaisella tavalla joko virka- tai työsuhteiksi.

Hallituksen esitys ja sitä myötä sivistysvaliokunnan enemmistön kanta poikkeaa alkuperäisestä yliopistouudistuksen tiekartasta, jossa yliopistojen itsehallintoa vahvistetaan, jossa yliopistot eivät joudu keskenään epätasa-arvoiseen asemaan ja jossa yhdenvertainen perusrahoitus pyritään turvaamaan. Lain valmistelussa esiin nousseita merkittävien asiantuntijatahojen esittämiä muutoksia ei myöskään otettu hallituksen esityksen täydentyessä eikä sivistysvaliokunnan mietinnössä riittävällä tavalla huomioon.

Lakialoitteessamme esitimme muutoksia hallituksen esitykseen siitä, miten julkisoikeudellisia laitoksina toimivissa yliopistoissa ja säätiöyliopistoissa hallituksen kokoonpano määritellään, sekä siitä, miten ja kenen toimesta yliopiston hallitus valitaan. Mielestämme yliopistokollegion tulee voida valita rehtori tai rehtorit ja hallituksen jäsenet ja tarvittaessa erottaa heidät. Hallituksen jäsenillä tulee myös olla henkilökohtaiset varajäsenet. Emme myöskään hyväksy EU/ETA-maiden ulkopuolelta tulevia opiskelijoita koskevaa lukukausimaksukokeilua. Mielestämme yliopiston henkilökunnan kelpoisuusvaatimuksista tulee jatkossakin säätää asetuksella. Halusimme muutoksia henkilöstön aseman määrittämiseen niin, että osa palvelussuhteista voisi olla edelleen virkasuhteita silloin, kun vi-

ranhaltija käyttää merkittävää julkista valtaa. Lisäksi esityksessä on turvattava paremmin henkilöstön asema ja muutettava yliopistojen tavoitteiden asettamisen ehtoja.

Perustuslakivaliokunta otti aiheellisesti ja perusteellisen selvityksen jälkeen lausunnossaan (PeVL 11/2009 vp) kantaa hallituksen esityksen keskeisiin ongelma-kohtiin; muun muassa julkisoikeudellisen ja säätiöyliopiston hallituksen kokoonpanoon sekä yliopiston henkilöstön palvelussuhteen muotoon. Perustuslakivaliokunnan kannanotot vastasivat myös sosialidemokraattien tahtoa niistä keskeisistä ongelma-kohtista, jotka tulisi muuttaa. Hallitus muutti esitystään, mutta perustuslakivaliokunta joutui toistamiseen lausunnossaan (PeVL 18/2009 vp) puuttumaan säätiöyliopiston säännöksiin. Perustuslakivaliokunta joutui huomauttamaan, että "säätiöyliopistoina toimimaan tarkoitettujen ja jo perustettujen säätiöiden säännöt eivät kaikilta osin ole sopusoinnussa perustuslaissa taatun yliopistojen hallinnon kanssa. Siksi valiokunta korostaa, että mainittuja sääntöjä on muutettava, ennen kuin uutta yliopistolakia aletaan soveltaa tällaisiin yliopistoihin."

Hallituksen uusi esitys ei perustuslakivaliokunnan linjauksien jälkeenkään tuo kaikkiin ongelma-kohtiin ratkaisuja. Tämän vuoksi jätämme sivistysvaliokunnan mietintöön yliopistolaista seuraavilta osin eroavat esityksemme.

Itsehallinto (HE:n 3 §)

Hallituksen esityksen taustalla on pyrkimys lisätä yliopistojen autonomiaa ja turvata niiden itsenäisyys. Katsomme, että hallituksen esityksessä olisi tullut selkeämmin korostaa yliopistojen taloudellista itsenäisyyttä.

Lukukausimaksut (HE:n 10 §)

Hallituksen alkuperäiseen esitykseen sisältyvät EU- ja ETA-maiden ulkopuolisilta henkilöiltä kerättävät lukukausimaksut asettavat opiskelijat

epätasa-arvoiseen asemaan ja murentavat hyvinvointiyhteiskunnan arvopohjaa maksuttomasta opiskelusta. Hallituksen esityksessä ei esitetty perusteluja sille, miksi eri asemaan asettaminen kansalaisuuden perusteella nähdään hyväksyttäväksi tässä yhteydessä.

Katsomme, että lukukausimaksuja ei tulisi sisällyttää uuteen lakiin, koska ne osaltaan avaavat tien kokonaisvaltaisemmalle maksujen käytönotolle. Esimerkiksi Tanskassa siirtyminen lukukausimaksuihin on vähentänyt hakijoita 40 prosentilla. Ruotsissa taas lukukausimaksuihin siirtymisen yhteyteen luotavan stipendijärjestelmän kustannusten on laskettu tulevan yhtä suuriksi kuin maksuista saatava hyöty. Perustuslakivaliokunta linjasi lausunnossaan, että "Suomessa vakinaisesti asuvilla ulkomaalaisilla on kuitenkin tänne sellaiset siteet, jotka puoltavat 10 §:n täydentämistä niin, ettei heiltäkään peritä pykälässä tarkoitettua maksua. Tällainen muutos olisi lisäksi omiaan myötävaikuttamaan yksilön mahdollisuuksiin saada myös muuta kuin perusopetusta vähävaraisuuden estämättä ja toteuttaisi siten julkiselle vallalle perustuslain 16 §:n 2 momentissa asetetun velvollisuuden toteutumista." Perustuslakivaliokunnan lausunnon jälkeen hallituksen esitystä muutettiin siten, että maassa pysyvästi oleskelevat ulkomaisten kansalaiset jätettiin maksukokeilun ulkopuolelle. Katsomme kuitenkin, että suomalaisen koulutusjärjestelmän maksuttomuutta ei yhteiskuntamme perusarvona tule vaarantaa ja maksuttomuuden tulisi ulottua myös Suomeen saapuville vaihto-opiskelijoille. Näin ollen esitämme koko pykälää poistettavaksi.

Julkisoikeudellisen yliopiston hallitus (HE:n 14 §)

Yliopiston hallituksen tehtäviin ei tulisi kuulua rehtorin nimittäminen. Yliopistokollegio sitä vastoin on tähän tehtävään soveltuvampi taho, sillä kollegiolla voidaan katsoa olevan rehtorin nimittämiseen yliopistokentän suurempi tuki.

Julkisoikeudellisen yliopiston hallituksen kokoonpano (HE:n 15 §)

Lakiesityksen alkuperäisen sisällön mukaan puolet hallituksen jäsenistä, mukaan lukien hallituksen puheenjohtaja, tulisivat yliopistomaailman ulkopuolelta, jolloin äänestystilanteessa yliopiston ulkopuolisilla jäsenillä olisi enemmistö. Sivistysyliopistojen tärkeä ominaisuus on niiden autonomia. Hallituksen esitys olisi tuonut suuren muutoksen suomalaiseen koulutusjärjestelmään, tapaan ymmärtää autonomia ja yliopistojen todellinen itsehallinto. Mielestämme yliopistojen on voitava mahdollisimman pitkälle itse päättää, miten monta henkilöä ne haluavat hallitukseensa yliopiston sisältä ja ulkopuolelta. Lakialoitteessamme esitimme, että vähintään kahden hallituksen jäsenen on oltava ulkopuolisia jäseniä. Yliopistolla itsellään on oltava myös oikeus päättää, kummasta ryhmästä puheenjohtaja valitaan. Lisäksi mielestämme jokaisella hallituksen varsinaisella jäsenellä tulee olla henkilökohtainen varajäsen.

Perustuslakivaliokunta linjasi omassa lausunnossaan hallituksen kokoonpanosta, että "yliopistoyhteisön ulkopuolisten jäsenten määrän muodostuminen yliopiston hallituksessa nyt ehdotettujen 15 §:n 3, 4 ja 7 momentin mukaisesti suoraan lain nojalla enemmistöksi ei kuitenkaan ole sopusoinnussa perustuslain 123 §:n 1 momentin mukaisen yliopiston itsehallinnon kanssa. Tämän vuoksi ehdotettu sääntely ei ole sellaisenaan toteutettavissa tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Yliopiston itsehallinnon takaamiseksi yliopistokollegiolla on oltava mahdollisuus valita yliopistoyhteisön sisäisistä ryhmistä jäsenten enemmistö yliopiston hallitukseen." Hallituksen uuden esityksen ja valiokunnan enemmistön mukaan julkisoikeudellisissa yliopistoissa täytyisi olla vähintään 40 % ulkopuolisia jäseniä ja puheenjohtajan on oltava myös yliopiston ulkopuolelta. Lisäksi varsinaisilla jäsenillä ei olisi varajäseniä. Pidämme yliopistojen riittävän autonomian turvaamiseksi kuitenkin parempana lakialoitteemme sisältämää mallia, jossa lakisääteinen yliopiston ulkopuolisia jäseniä koskeva raja ulottuu vain kah-

teen hallituksen jäsenen, loppuista yliopistojen tulisi mielestämme saada päättää itse.

Yliopistokollegiolla oikeus valita ja erottaa rehtori (HE:n 22 § sekä 14 ja 18 §)

Esityksen mukaan julkisoikeudellisen yliopiston hallituksen tehtävänä on valita rehtori tai rehtorit ja päättää heidän työnjaostaan sekä erottaa rehtori, jos siihen on tehtävän luonne huomioon ottaen hyväksyttävä ja perusteltu syy. Mielestämme rehtorin tulee nauttia mahdollisimman laajaa tukea yliopiston piirissä ja siksi yliopistokollegion tulisi hallituksen sijaan valita rehtori tai rehtorit ja päättää heidän työnjaostaan sekä erottaa rehtori, jos siihen on tehtävän luonne huomioon ottaen hyväksyttävä ja perusteltu syy. Yliopistokollegiolla on oltava myös oikeus vapauttaa rehtori, rehtorit, hallituksen jäsen tai varajäsen tehtävistään ilman hallituksen aloitteellisuutta.

Säätiöyliopisto (HE:n 23 §)

Hallituksen esitykseen sisältyi säännökset kahdesta säätiöyliopistosta. Säätiöiden hallituksen nimittävät valtioneuvosto ja elinkeinoelämän edustajat. Yliopistoyhteisöä kuullaan vain kahden hallituksen jäsenen valinnassa ja tämäkin vain säätiön sääntöjen perusteella. Tämä loukkaa syvästi yliopistollisen autonomian perusteita, ja ylintä valtaa ollaan siis siirtämässä yliopistoyhteisöltä itseltään sen rahoittajille. Taloudellisen autonomian parantaminen ei saa johtaa hallinnollisen autonomian kaventamiseen. Säätiöyliopistomallissakin tulee turvata itsehallinnon vaatimusten täyttyminen ja yliopistoyhteisöllä on itsellään oltava oikeus valita hallitus.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa todetaan, että "jotta lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä, tulee myös hallituksen kokoonpanosta ja valinnasta säätää tavalla, joka asiallisesti turvaa yliopiston itsehallinnon myös silloin, kun se toimii säätiön muodossa. Tämä edellyttää sitä, että kaikkien yliopistoon kuuluvien, uuden yliopistolain 15 §:n 2 momentissa mainittujen ryhmien jäsenet ovat kelpoisia hallituksen jäseniksi ja että hallituksen kokoonpano määräytyy yliopistoyhteis-

sön itsensä päätöksin ja vastaavia periaatteita noudattaen kuin julkisoikeudellisissa yliopistoissa." Valiokunnan enemmistö ei kuitenkaan ottanut huomioon perustuslakivaliokunnan vaatimusta. Katsomme edelleen, että säätiöyliopistosta olisi pitänyt säätää oma lakinsa.

Yliopiston henkilöstön kelpoisuusvaatimukset (HE:n 28 §)

Yliopistollisen koulutuksen ja tutkimuksen laatu edellyttävät mahdollisimman korkeita pätevyysvaatimuksia. Hallituksen esityksen mukaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista säädettäisiin yliopistojen johtosäännöillä. Tämä johtaa helposti erilaisiin kelpoisuusvaatimuksiin samanlaisissa tehtävissä eri yliopistoissa. Mielestämme kelpoisuusvaatimuksista tulee edelleenkin säätää asetuksella.

Henkilöstön palvelussuhde (HE:n 29 §)

Esityksen mukaan henkilöstön ainoa palvelussuhdelaji on työsuhde. Virkasuhteeseen liittyvä laillisuusperiaate: virassa on toimittava oikeudenmukaisesti, tasapuolisesti ja julkisin perustein. Työsopimussuhde on yksityisoikeudellinen suhde, jossa työntekijä velvoitetaan toteuttamaan työnantajan tahtoa. Vakiintuneesti on katsottu, että jo pelkkä mahdollisuus julkisen vallan käyttöön riittää perusteeksi virkasuhteelle. Yliopistojen aseman muutos ei estä sitä, että yliopistoissa olisi edelleenkin virkasuhteita. Mielestämme virkasuhde tulisi säilyttää edelleen niissä tehtävissä, joihin kuuluu merkittävänä osana julkisen vallan käyttöä ja virkavastuuta. Tehtävien hierarkiassa tulisi selvästi käydä ilmi, että vastaavilla julkista valtaa käyttävillä henkilöillä palvelussuhde on virkasuhde. Asiasta olisi mielestämme säädettävä erillinen laki yliopistojen virkamiehistä, jossa virkasuhteiden ehdoista säädetään.

Myös perustuslakivaliokunnan näkemyksen mukaan yliopistolla on olemassa tehtäviä, jotka ovat laadultaan sellaisia, että niihin kuuluva päätösvalta ja -vastuu perustelevat palvelussuhteen säilyttämistä virkasuhteena ainakin yliopiston johtavan hallinto-, opetus- ja tutkimushenkilökunnan osalta. Valiokunnan mukaan yliopisto-

jen erityistehtävään tieteen ja taiteen harjoittamisen sekä niihin perustuvan ylimmän opetuksen antajina liittyy useita yksilön oikeusaseman kannalta merkityksellisiä ratkaisuja. Tällaisia ovat esimerkiksi opiskelijavalinnasta päättäminen, opintosuoritusten arvostelu, tutkintotodistusten antaminen ja kurinpito. Pääosin tällaisia tehtäviä sisältävien palvelussuhteiden olisi syytä jatkossakin säilyä virkasuhteina.

Lain on myös turvattava henkilöstön asema tarpeeksi selvästi. Henkilöstön asemaa ja uudistuksen vaikutusta henkilöstöön on lakiesityksessä ja sen perusteluissa käsitelty puutteellisesti. Esimerkiksi irtisanomistilanteessa virka- ja työsuhteiden oikeusturva on erilainen. Työsuhteessa palvelussuhteen jatkumiselle ei myöskään ole takeita virkavapausmenettelyn poistuessa. Yliopistoyhteisössä palvelussuhteen jatkuminen esimerkiksi vierailevana tutkijana tai akatemia-tutkijana toimimisen jälkeen on kuitenkin merkittävä kysymys, ja siten palvelussuhdelaji kytkeytyy myös perustuslaissa suojattuun tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapauteen. Kuitenkin yliopistojen henkilöstön rikosoikeudellinen vastuu järjestetään esitykseen sisältyvällä rikoslain muuttamisella. Esityksestä puuttuu henkilöstön oikeusasemaa selkeyttäviä ja oikeusturvaa vahvistavia säännöksiä. Esityksen perusteluissa myös esitetään, että määräaikaisuuden perusteena voisi olla alan vakiintunut käytäntö. Emme hyväksy tätä, ja pidämme neliportaista tutkijanuraa määräaikaisuuden perusteena liian väljänä. Neliportaisen tutkijanuran kahdella alimmalla portaalla on määräaikaisia tehtäviä, mutta kahdella ylimmällä portaalla tehtävät ovat pääsääntöisesti pysyviä.

Tavoitteiden asettaminen (HE:n 45 §)

Hallituksen esityksessä opetusministeriö ja yliopisto sopivat määrävuosiksi kerrallaan yliopiston toiminnalle asetettavista koulutus- ja tiedepolitiikan kannalta keskeisistä määrällisistä ja laadullisista tavoitteista. Jos yliopistokohtaisia

tavoitteita ei saada yhteen sovitetuiksi, opetusministeriö päättää määrällisistä ja laadullisista tavoitteista siltä osin, kuin ne ovat yliopistolle osoitettavan rahoituksen perusteena. Tämä antaa ministeriölle kohtuuttoman suuren roolin yliopistojen tavoitteiden asettamisessa. Esitämme, että jos osapuolten tulosneuvotteluissa ei päästä sopuun, asetettaisiin sovittelulautakunta, johon valtioneuvosto valitsee puheenjohtajan ja molemmat osapuolet valitsevat edustajansa.

Voimaanpanolaki

Voimaanpanolakiin tulisi kirjata, että siirto työsuhteisiin tai uusiin työsuhteisiin tapahtuu siten, että siirtohetkellä voimassa olevista palvelussuhteista johtuvat oikeudet ja velvollisuudet sekä niihin liittyvät palvelussuhde-etuudet siirtyvät uudelle työnantajalle, kuten työsopimuslain 10 §:n 1 momentissa säädetään. Tämä tarkoittaa siis, että henkilöstö siirtyy uuden työnantajan palvelukseen entisin palvelussuhteen ehdoin ja siten, että uusi työnantaja vastaa kaikista entisen työnantajan sitoumuksista. Lisäksi ylimenokauden, eli vuoden 2010, aikana kaikkien palvelussuhteiden osalta noudatetaan edelleen nykyistä palvelussuhdelainsäädäntöä ja voimassa olevia virka- ja työehtosopimuksia. Ylimenokauden aikana on myös ratkaistava 31.1.2010 päättyvän sopimuskauden jälkeen sovellettavien palkkaehtojen määräämistapa.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että 3.—6. lakiehdotus hyväksytään sivistysvaliokunnan mietinnön mukaisina,

että 1. ja 2. lakiehdotus hyväksytään muutettuina (Vastalauseen muutosehdotukset) ja

että hyväksytään kaksi lausumaa (Vastalauseen lausumaehdotukset).

*Vastalauseen muutosehdotukset***1.****Yliopistolaki**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään

1 ja 2 §
(Kuten SiVM)

3 §
Itsehallinto

Yliopistoilla on itsehallinto, jolla turvataan tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus. Itsehallintoon kuuluu päätöksenteko-oikeus sisäiseen hallintoon ja talouteen kuuluvista asioista.
(2 mom. kuten SiVM)

4—9 §
(Kuten SiVM)

10 §
(*Poist.*)

10—12 §
(Kuten SiVM:n 11—13 §)

13 § (SiVM:n 14 §)

Julkisoikeudellisen yliopiston hallitus

(1 mom. kuten SiVM)
Hallituksen tehtävänä on:
(1—6 kohta kuten SiVM)
(*poist.*)
(7—9 kohta kuten SiVM:n 8—10 kohta)
(3 mom. kuten SiVM)

14 § (SiVM:n 15 §)

Julkisoikeudellisen yliopiston hallituksen kokoonpano

(1 ja 2 mom. kuten SiVM)
Vähintään kahden hallituksen jäsenistä tulee olla muita kuin 2 momentissa tarkoitettuja henkilöitä, jotka edustavat monipuolisesti yhteiskuntaelämän ja yliopiston toimialaan kuuluvien tieteiden ja taiteiden asiantuntemusta. Jokaiselle hallituksen varsinaiselle jäsenelle tulee nimenä henkilökohtainen varajäsen.

(*poist.*)
(4—6 mom. kuten SiVM:n 5—7 mom.)

15 ja 16 §
(Kuten SiVM:n 16 ja 17 §)

17 § (SiVM:n 18 §)

Julkisoikeudellisen yliopiston rehtorin valinta

Yliopistokollegio valitsee rehtorin enintään viiden vuoden määräajaksi. Rehtoriksi valittavalta vaaditaan, että hän on suorittanut tohtorin tutkinnon ja että hänellä on rehtorin tehtävien hoitamiseksi tarvittava kyky ja ammattitaito sekä käytännössä osoitettu hyvä johtamistaito. Kuvataideakatemia, Sibelius-Akatemia ja Teatterikorkeakoulun rehtoriksi valittavalta ei kuitenkaan vaadita tohtorin tutkinnon suorittamista.

18—20 §
(Kuten SiVM:n 19—21 §)

21 § (SiVM:n 22 §)

Julkisoikeudellisen yliopiston yliopistokollegio

(1 mom. kuten SiVM)

Yliopistokollegiossa ovat edustettuina 14 §:n 2 momentissa tarkoitetut yliopistoyhteisön ryhmät. Jokaisesta ryhmästä tulee olla jäseniä vähemmän kuin puolet yliopistokollegion koko jäsenmäärästä. Johtosäännössä määrätään yliopistokollegion jäsenmäärästä, toimikaudesta ja 14 §:n 2 momentin mukaisiin ryhmiin kuuluvien henkilöiden lukumäärästä.

(3 mom. kuten SiVM)

Yliopistokollegion tehtävänä on:

1) *valita rehtori tai rehtorit ja päättää heidän työjaostaan sekä erottaa rehtori, jos siihen on tehtävän luonne huomioon ottaen hyväksyttävä ja perusteltu syy;*

(2—4 kohta kuten SiVM:n 1—3 kohta)

5) *vapauttaa hallituksen jäsen tai varajäsen tehtävästään, jos siihen on tehtävän luonne huomioon ottaen hyväksyttävä ja perusteltu syy;*

(6—9 kohta kuten SiVM:n 5—8 kohta)

Yliopistokollegiolla on oikeus ottaa käsiteltäväksi rehtorin, rehtoreiden, hallituksen jäsenen tai varajäsenen asema omasta aloitteestaan. (Uusi)

22 § (SiVM:n 23 §)

Säätiöyliopiston toimielimet

Säätiöyliopiston toimielimiä ovat hallitus, rehtori ja yliopiston yhteinen *kollegio*. Säätiöyliopistolla voi olla myös muita toimielimiä (*poist.*).

23 § (SiVM:n 24 §)

Säätiöyliopiston hallitus

Säätiöyliopiston hallituksen tehtäviin sovelletaan vastaavasti, mitä julkisoikeudellisen yliopiston hallituksen tehtävistä säädetään 13 §:n 2 momentissa. (Poist.)

Säätiöyliopiston hallituksessa on seitsemän jäsentä puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja mukaan lukien. Hallituksessa on *oltava edustettuna*

säätiöyliopiston toimialaan kuuluvien tieteiden ja taiteiden sekä yhteiskuntaelämän ja elinkeinoelämän kotimaista ja kansainvälistä korkeimman tason asiantuntemusta. Hallituksen jäsenenä ei voi olla yliopiston rehtori, vararehtori, tiedekunnan tai muun välittömästi hallituksen alaisuudessa olevan yksikön johtaja eikä *yliopistokollegion* jäsen.

Yliopistokollegio nimittää säätiöyliopiston hallituksen jäsenet säätiöyliopiston perustajia kuultuaan. Kolme jäsentä nimitetään henkilöistä, jotka perustajat Suomen valtiota lukuun ottamatta ovat asettaneet ehdolle (*poist.*). Näitä ehdokkaita tulee olla vähintään kaksinkertainen määrä täytettäviin paikkoihin nähden. Hallitus valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan (*poist.*).

24 § (SiVM:n 25 §)

Säätiöyliopiston rehtori

Rehtorin tehtävänä on:

(1—4 kohta kuten SiVM)

5) *vastata hallituksen päätösten täytäntöönpanosta (poist.);*

(6 kohta kuten SiVM)

(2—4 mom. kuten SiVM)

25 § (SiVM:n 26 §)

Säätiöyliopiston kollegio

Yliopiston yhteisen *kollegion* tehtävänä on, jollei se ole siirtänyt tehtävää 23 §:n mukaiselle toimielimelle:

(1—5 kohta kuten SiVM)

Kollegioon kuuluu enintään 50 jäsentä, ja siinä ovat edustettuina ainoastaan 14 §:n 2 momentissa mainitut yliopistoyhteisön ryhmät. Jokaisesta ryhmästä tulee olla jäseniä vähemmän kuin puolet *kollegion* koko jäsenmäärästä. *Kollegion* jäsenet valitsee asianomainen yliopistoyhteisön ryhmä.

Kollegion muista kuin 1 momentissa säädettyistä tehtävistä, jäsenten määrästä ja valinnasta sekä muusta yliopiston toiminnan ja hallinnon

järjestämisestä on lisäksi määräyksiä yliopiston johtosäännössä.

26—29 §
(Kuten SiVM:n 27—30 §)

30 § (SiVM:n 31 §)

Yliopiston henkilöstö

Yliopistossa on professoreita ja muuta opetus- ja tutkimushenkilöstöä sekä henkilöstöä muiden tehtävien hoitamista varten. Henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja valintamenettelystä säädetään tarkemmin asetuksella.

31 § (SiVM:n 32 §)

Henkilöstön palvelussuhde

Yliopiston henkilöstön palvelussuhde on pääsääntöisesti työsuhte.

Silloin, kun palvelussuhteeseen sisältyy merkittävässä määrin julkisen vallan käyttöä, on henkilöstön palvelussuhde kuitenkin virkasuhde. Julkisen vallan käyttöä ovat esimerkiksi opiskelijavalinnasta päättäminen, opintosuoritusten arvostelusta vastaaminen, tutkintotodis-

tuksen antaminen, kurinpidolliset tehtävät sekä muut yksilön oikeusaseman kannalta merkityksellisten päätösten tekemiseen liittyvät vastaavat tehtävät. Yliopiston johtavan henkilöstön, kuten rehtorin, palvelussuhteena on aina virkasuhde. Yliopistojen virkasuhteiden ehdoista säädetään erikseen.

(3 ja 4 mom. kuten SiVM:n 2 ja 3 mom.)

32—46 §
(Kuten SiVM:n 33—47 §)

47 § (SiVM:n 48 §)

Tavoitteiden asettaminen

(1 mom. kuten SiVM)

Jos yliopistokohtaisia tavoitteita ei saada valtakunnallisesti tai alakohtaisesti yhteen sovitetuiksi, valtioneuvosto asettaa sovittelulautakunnan, johon valtioneuvosto valitsee puheenjohtajan ja molemmat osapuolet valitsevat edustajansa.

48—92 §
(Kuten SiVM:n 49—93 §)

2.

Laki

yliopistolain voimaannpanosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1—5 §
(Kuten SiVM)

6 §

Yliopiston järjestäytyminen julkisoikeudelliseksi laitokseksi

(1 mom kuten SiVM)

Julkisoikeudellisena yliopistona toimimaan siirtyvän vanhan yliopiston hallitus päättää yliopiston uuden yliopistolain 21 §:ssä tarkoitetun yliopistokollegion jäsenten lukumäärästä kunnes uuden yliopiston johtosääntö on vahvistettu. Julkisoikeudellisena yliopistona toimimaan siirtyvän vanhan yliopiston hallitus valitsee uuden yliopiston yliopistokollegion ensimmäisen ker-

ran noudattaen, mitä uuden yliopistolain 21 §:n 1 momentissa säädetään. (Poist.) Yliopistokollegio valitsee ensimmäisen uuden yliopiston hallituksen uuden yliopistolain 14 §:n 2 momentissa tarkoitetut jäsenet samassa suhteessa kuin ne ovat edustettuina vanhan yliopiston hallituksessa.

(3—5 mom. kuten SiVM)

7—9 §
(Kuten SiVM)

10 §

Henkilöstön palvelussuhteen muuttuminen

Yliopistojen virat lakkaavat ja niihin perustuvat virkasuhteet sekä määräaikaiset virkasuhteet päättyvät ilman irtisanomista 31 päivänä joulukuuta 2009 ja henkilöstö otetaan työsuhteeseen taikka virkasuhteeseen siten kuin yliopistolain 31 §:ssä säädetään uusiin yliopistoihin 1 päivästä tammikuuta 2010 lukien. Virkojen lakkaaminen ja virkasuhteiden päättyminen ei edellytä suostumusta. Yliopistojen työsuhteiset tehtävät

ja niissä oleva henkilöstö siirtyvät uusiin yliopistoihin työsuhteeseen 1 päivänä tammikuuta 2010. Määräaikainen virka- ja työsuhteinen henkilöstö otetaan tai siirtyy määräaikansa osoittamaksi ajaksi uusien yliopistojen palvelukseen määräaikaiseen virka- tai työsuhteeseen.

Siirto uusiin palvelussuhteisiin tapahtuu siten, että siirtohetkellä voimassa olevista palvelussuhteista johtuvat oikeudet ja velvollisuudet sekä niihin liittyvät palvelussuhde-etuudet siirtyvät uudelle työnantajalle. Henkilöstö siirtyy uuden työnantajan palvelukseen entisin palvelussuhteen ehdoin ja siten, että uusi työnantaja vastaa kaikista entisen työnantajan sitoumuksista. (Uusi 2 mom.)

Muilta osin työntekijöihin ja palvelussuhteen ehtoihin sovelletaan, mitä laissa säädetään tai sen nojalla säädetään tai määrätään ja mitä työehtosopimuksessa ja työsopimuksessa sovitaan.

(4 mom. kuten SiVM:n 3 mom.)

11—17 §
(Kuten SiVM)

Vastalauseen lausumaehdotukset

1. *Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnalle esityksen laiksi yliopistojen virkamiehistä, jotta yliopistojen palvelussuhteiden ehdoista, siltä osin kuin palvelussuhteissa on kyse merkittävästä julkisen vallan käytöstä, säädetään virkasuhteina erillisellä lailla.*

2. *Eduskunta edellyttää, että ylimenokauden eli vuoden 2010 aikana kaikkien palvelussuhteiden osalta noudatetaan edelleen nykyistä palvelussuhdelainsäädäntöä ja voimassa olevia virka- ja työehtosopimuksia. Ylimenokauden aikana on myös ratkaistava 31.1.2010 päättyvän sopimuskauden jälkeen sovellettavien palkkaehtojen määrittäminen.*

Helsingissä 10 päivänä kesäkuuta 2009

Tuula Peltonen /sd
Anneli Kiljunen /sd

Tommy Tabermann /sd
Pauliina Viitamies /sd

VASTALAUSE 2

*Perustelut***Yleistä**

Vasemmistoliiton mielestä yliopistolakiesitys tuo akateemisen kapitalismin suomalaisiin yliopistoihin.

Vasemmistoliiton mielestä yliopistolakiesitys on ylhäältä saneltu ja epädemokraattinen. Lukuisissa lausunnoissa annettu kriittinen palaute on sivuutettu lähes täysin, eikä opiskelijoiden ja yliopistoissa työskentelevien ääntä ole kuunneltu.

Lakiesityksen myötä tieteestä ja koulutuksesta on tulossa myyntituote. Laissa esitetään, että vähintään 40 prosenttia yliopiston hallituksen jäsenistä pitää olla ulkopuolisia, ja lakiesitys mahdollistaa ulkopuolisen enemmistön yliopistojen hallituksiin. Esityksessä hallitus on yliopiston ylin päättävä elin kaikkia yliopiston ryhmiä edustavan kollegion sijaan.

Sivistysvaliokunnan mietinnössä ja hallituksen esityksessä viitataan kansainväliseen kehitykseen. Sillä oikeutetaan autoritäärinen johtamismalli ja vahva ulkopuolinen päätösvalta yliopistojen itsehallinnon piiriin kuuluvissa asioissa. Vaikka suuressa osassa kansainvälisiä huipputyliopistoja on hallituksessa ulkopuolinen enemmistö, niin esimerkiksi molemmissa eurooppalaisissa top 10 yliopistoissa Oxfordissa ja Cambridgessa on vahva sisäinen hallinto.

Suomessa koulutuspolitiikan keskeinen periaate on ollut maksuttomuus aina esiopetuksesta ylimpiin tutkintoihin asti. Nyt lakiesityksessä ollaan murtaamassa tätä periaatetta ja avaamassa ovi lukukausimaksuille. Lakiehdotuksen 10 § mahdollistaa lukukausimaksukokeilun EU:n ulkopuolelta tuleville opiskelijoille, samoin kuin tilauskoulutuksen järjestämisen eli tutkintojen myymisen.

Kansainväliset esimerkit osoittavat, että vastaavat lukukausimaksut ovat vähentäneet merkittävästi ulkomaalaisten opiskelijoiden mää-

rää. Toisaalta toisissa esimerkeissä lukukausimaksuja on jouduttu laajentamaan myös muihin opiskelijaryhmiin ja maksujen tasoa on jouduttu korottamaan.

Lukukausimaksukokeilun myötä koulutuksesta tulee myyntituote sen sijaan, että voitaisiin jakaa hyvinvointiin johtavaa osaamista ja koulutusta tasapuolisesti. Lukukausimaksukokeilu vaikeuttaa korkeakoulujen kansainvälistymistä ja lisää epätasa-arvoa. Lisäksi se merkitsee pään avaamista lukukausimaksujen käyttöönottamiseen yleisemminkin.

Vasemmistoliiton mielestä tutkintojen kaupallistaminen ja lukukausimaksut sitovat koulutuksen epätasa-arvon politiikkaan. Me emme voi missään tapauksessa hyväksyä maksuttomuusperiaatteen murtamista.

Pidemmän päälle tällainen akateeminen kapitalismi alistaa tieteen enenevissä määrin kilpailuvyyn ja talouskasvun välineeksi ja johtaa mm. koulutustason alenemiseen.

Yliopistolakiesitys voi vaarantaa myös tieteen, tutkimuksen ja opetuksen vapauden. Vasemmistoliitto ei näe perusteltuna virkasuhteiden muuttamista työsuhteiksi. Esityksemme mukaan yliopistossa pitää säilyttää virkasuhteet jatkossakin lähtökohtana.

Lain valmistelu

Yliopistolakiesitystä on kritisoitu voimallisesti yliopistoyhteisön suunnalta. Yliopistoyhteisö kokee, että sitä ei ole kuunneltu lakiesitystä valmisteltaessa, vaikka teknisesti onkin kuultu.

Sama on leimannut myös yliopistolain käsittelyä eduskunnassa. Laajassa asiantuntijakuulemisessa esitetty kritiikki lakia kohtaan on lähes täysin sivuutettu lopullisessa lakiesityksessä. Myös perustuslakivaliokunta on ottanut voimakkaasti kantaa ja vaatinut monia korjauksia lausunnoissaan yliopistolakiluonnoksesta ja opetusministeriön laatimista muutospäätöksistä.

Lakiesitystä on eduskuntakäsittelyssä muutettu lähinnä niiltä osin, joilta perustuslakivalio-

kunta on edellyttänyt. Perustuslakivaliokunnan kriittisiä arvioita ei ole otettu huomioon kohdissa, joita ei mainita tavallisen lain säätämisyjärjestyksen edellytykseksi.

Julkisoikeudellisten yliopistojen kohdalla perustuslakivaliokunta esitti varsinaisen lausuntonsa lisäksi lukuisia hyvin kriittisiä huomioita. Ottaessaan kantaa yliopiston henkilöstön palvelusuhteen muotoon valiokunta toteaa, että ainakin yliopiston johtavan hallinto-, opetus- ja tutkimushenkilökunnan osalta olisi perusteltua säilyttää virkasuhde.

Perustuslakivaliokunnan huomiot olisivat antaneet aiheutta korjata lakiesitystä huomattavasti perusteellisemmin kuin mihin sivistysvaliokunnan mietintö on tässä aikataulussa kyennyt. Mietinnössä huomioidaan perustuslakivaliokunnan kirjainta, mutta sivuutetaan sen kriittinen henki.

Lakiesityksen valmistelua on leimannut myös kiire. Opetusministeri Henna Virkkunen on kuvannut lakiesitystä edellistä opetusministeriä Sari Sarkomaata lainaten "parasta mitä yliopistoille on tapahtunut niiden perustamisen jälkeen". Jos asia on näin, luulisi myös yliopistoyhteisön ottaneen lain riemulla vastaan.

Näin merkittävää uudistusta ei pitäisi tehdä kiireellä ja hätiköiden, vaan sitä pitäisi valmistella huolella kuin Oxfordin yliopistossa aikoinaan valmistauduttaessa rakennusten kantavien tammipalkkien mädäntymiseen. Kun tiedettiin, että 500 vuoden päästä pitää kantavat rakenteet uusia, istutettiin tammensiemenet rakentamisen kanssa samaan aikaan odottamaan kunnostusta.

Yliopistojen autonomia ja demokratia

Vasemmistoliiton mielestä yliopiston kehittäminen on monipuolinen ja moneen tekijään kohdistuva kokonaisvaltainen haaste yhden tai harvan asian sääntelyn sijasta.

Yliopistouudistuksen tavoitteena on suomalaisen korkeakoulutuksen ja tutkimuksen vahvistaminen. Laadun paras tae on kunnollinen resursointi sekä tieteen omien arviointimekanismien kunnioittaminen. Näitä ovat esimerkiksi vertaisarviointi ja kollegiaalinen päätöksenteko. Suomalaiset yliopistot ovat pärjänneet resursseihinsa nähden hyvin.

Mietinnössä hyväksytyn lakiesityksen takana on virheellinen näkemys siitä, että lisäämällä yliopistojen ulkopuolista ohjausta niissä tehtävän opetuksen ja tutkimuksen laatu paranee.

Yliopistolain perusteluiksi on esitetty milloin suurempia mahdollisuuksia kerätä rahoitusta markkinoilta, milloin taas välttämättömyyttä keskittää toimivalta toimintojen karsimisen mahdollistamiseksi. Julkilausutut tavoitteet ovat olleet siis hämmäntävän ristiriitaiset. Näkymät paremmasta markkinaperusteisesta rahoituksesta ovat perustuneet täysin väärin arvioihin ja näkemyksiin viime vuosina vallinneen talouskasvun todellisuudesta ja sen perustan kestävydestä. Käskyttämiseen perustuva hallinto taas sotii koko yliopiston ideaa vastaan.

Vasemmistoliiton mielestä luonnos yliopistolaiksi antaa itsehallinnolle kapean ja nykyisestä poikkeavan merkityksen. Yliopistot kytketään valtionhallinnon ja osittain yritysten kilpailukyvyn välineeksi, joka korostuu lakiluonnoksessa ehdotetun sangen johtajavaltaisen hallintomallin vuoksi.

Lakiesityksen lähtökohta on ollut yliopistojen autonomian lisääminen. Autonomia on kuitenkin kapeasti rajattu talouteen, ja yliopiston sisäinen demokratia on jäänyt lapsipuolen asemaan. Lakiesityksen johtajavaltaisen organisatiorakenne yliopiston sisällä vaikuttaa yhdessä yliopistojen autonomista asemaa heikentävästi muun muassa seuraavilla tavoilla:

Valiokunnan mietinnön mukaisessa esityksessä yliopiston ylintä valtaa käyttäisi yliopiston hallitus (mm. rehtorin valinta ja johtosäännön hyväksyminen), ja ehdotus tarjoaa mahdollisuuden päättää yliopistossa päätösvalan siirtämisestä yliopiston ulkopuolisille tahoille yliopistojen hallituksissa.

Valiokunnan mietinnön mukainen esitys heikentää tiedeyhteisön, henkilökunnan sekä opiskelijoiden suhteellista asemaa päätöksentekomallissa, jossa yliopistokollegiosta tehdään lähinnä vaalikokous.

Valiokunnan mietinnön mukaisessa esityksessä rehtorin vahva asema ristiriitatilanteessa suhteessa tutkijayhteisöön ja opiskelijoihin pohjaa säännöksiin rehtorin asemasta eräänlaisena

yliopiston toimitusjohtajana, mahdolliseen hallituksen enemmistön muodostavaan yliopiston ulkopuoliseen edustukseen ja siihen, että rehtori ei ole sidottu minkään yliopiston monijäsenisen asiantuntijaelimen esityksiin päättäessään tieteellisen asiantuntemuksen perusteella valittavista henkilöistä.

Valiokunnan mietinnön mukainen esitys heikentää toistaiseksi tai määräajaksi virkoihin nimitetyn henkilöstön suhteellisen riippumatonta asemaa muuttamalla virkasuhteet työsuhteiksi ja keskittämällä henkilökunnan ottamisen ja irtisanomisen rehtorille. Valiokunnan mietinnön mukainen esitys mahdollistaa yliopistoyhteisön enemmistön aseman heikentämisen ja heikentää työsuhdeturvaa.

Valiokunnan mietinnön mukainen esitys pahimmillaan kytkee yliopistot valtioon ja yrityksiin kansallisen innovaatiostrategian ja vastaavien politiikka-asiakirjojen kautta eräänlaisiksi tiedepalveluiden "tuottajiksi". Tässä yritykset ja niiden kilpailu markkinoilla välittyy valtiollisen tulosityhtälön kautta yliopistoihin ja niiden tutkimussuuntiin.

Vasemmistoliitto korostaa yliopistojen itsehallinnon merkitystä. Itsehallinnon tarkoitus, tutkimuksen ja opetuksen riippumattomuus, ei voi toteutua, ellei yliopiston sisäinen organisaatio kunnioita tiedeinstituution luonteesta kumpuavia tasa-arvoisen ja julkisen keskustelun ja päätöksenteon vaatimuksia. Tämä edellyttää monijäsenisten, yliopistoyhteisön jäsenistä koostuvien hallintoelinten aseman turvaamista. Tältä osin esitys on kritiikille altis. Katsomme, että valiokunnan mietinnössä hyväksytty esitys heikentää kokonaisuudessaan yliopistojen sisäistä itsehallintoa ja itsehallinto lakiesityksessä poikkeaa muussa lainsäädännössä määritellystä itsehallinnon sisällöstä.

Sivistysyliopiston luonne

Vasemmistoliitto korostaa yliopistojen perustehtäviä uuden tiedon tuottajina ja etsijöinä, opetuksen sisällä tieteellisen pohjan varmistajina, opettajien tieteellisen pätevyyden ja tutkijakoulutuksen tuottajina. Akateemisen opetuksen tehtävä on tiedepohjaisen kriittisen ajattelun kehittäminen, akateemisen sivistyksen kasvattaminen ja akateemiseen ammattiin valmistaminen.

Uudistuksen aiemmissa vaiheissa on arvioitu, että yliopiston perinteisen yhteiskunnallisen tehtävän kannalta tutkijan ja tiedeyhteisön vapaus on tärkeä osa koko yliopistolaitoksen perusluonnetta, ja sen säilyttäminen ja turvaaminen uusisakin olosuhteissa on ensiarvoisen tärkeä kysymys myös yliopiston toimintojen ohjauksen näkökulmasta. Sitä pidetään luovuuden, totuudellisuuden ja tutkimus- ja koulutusetiikan peruskiivenä.

Valiokunnan mietinnön mukaisessa esityksessä tavoitteiden suora kytkentä valtion innovaatiopolitiikkaan ei huomioi nykyisen yliopiston moninaisuutta vaan kadottaa sen. Tosiasiasa yliopistojen toiminnot muodostavat monipuolisen kokonaisuuden kattaen perus- ja soveltavan tutkimuksen, useanlaista yliopiston omiin toimintoihin ja ulkopuolisiin kohdistuvaa kehitystyötä, usealla eri koulutustasolla (perus-, jatko- ja täydennyskoulutus) tapahtuvaa koulutus-toimintaa, lukuisia erimuotoisia asiantuntijatehtäviä sekä kasvavassa määrin kolmanteen tehtävään liittyviä innovaatioiden hyödyntämistoimintoja, aluekehitystoimintoja ja jopa yritystoimintaa.

Vasemmistoliitto korostaa sitä, että yliopistojen niin sanottu kolmas tehtävä eli toiminta vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallinen vaikuttavuus tulee ymmärtää laaja-alaisesti ja koko yhteiskuntaa koskevana. Kuitenkin kolmas tehtävä asettuu tärkeysjärjestyksessä vasta yliopiston kahden muun perustehtävän, tutkimuksen ja opetuksen, jälkeen.

Vasemmistoliitto arvioi, että lakiluonnoksessa johtajavaltainen hallintomalli ja yliopiston hahmottaminen voimakkaasti ulkopuolisen yhteiskunnan ja erityisesti talouden instrumenttina vaarantaa yliopiston keskeisimpien sivistystehtävien toteutumisen (sivistysyliopiston tehtävä). Eri tahoilla on lisäksi arvioitu, että ulkopuolisen rahoituksen hankkimiseen liittyvä työkuormitus ja voimakas suuntautuminen lyhytjänteiseen tilaustutkimukseen voi johtaa perustutkimusot-

teen laimenemiseen ja siten yliopiston perustehdävän toteutuksen heikkenemiseen.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. lakiehdotus: Yliopistolaki

3 §. Itsehallinto. Ehdotamme säännöksen 1 momentin muuttamista siten, että itsehallinnon tarkoitus avataan selkeästi ja että tähän lisätään tutkimuksen vapaus. Tällä tavalla muutettuna säännös kuuluisi: "Yliopistoilla on itsehallinto. Itsehallinnon tarkoituksena on turvata taiteen, tieteen ja ylimmän opetuksen sekä tutkimuksen vapaus. Itsehallintoon kuuluu päätöksentekooikeus sisäiseen hallintoon kuuluvista asioista. Siihen kuuluu myös sisäinen itsehallinto, millä tarkoitetaan yliopiston henkilöstön demokraattista päätöksentekooikeutta sisäiseen hallintoon kuuluvissa asioissa."

10 §. Koulutusohjelman maksullisuus. Ehdotamme säännöksen poistamista laista. Ehdotuksemme muuttaa tämän jälkeisten pykälien numeröjärjestyksen.

Valiokunnan hyväksymässä säännöksessä ehdotetaan lukukausimaksukokeilua, joka koskisi yliopistojen osalta erillisiä maisteriohjelmiä. Kokeilun piiriin voisivat kuulua yliopiston harkinnan mukaan kaikki vieraskieliset ohjelmat, joihin opiskelijoita rekrytoidaan myös EU- ja ETA-alueen ulkopuolelta. Koulutusohjelmista, joissa maksuja voi periä, sovittaisiin yliopistojen esityksestä opetusministeriön ja yliopistojen välisissä sopimuksissa ja niistä säädettäisiin opetusministeriön asetuksella.

Vasemmistoliitto vastustaa yliopisto-opetuksen maksullisuutta. Ehdotus lukukausimaksukokeilusta merkitsee nähdäksemme pään avaamista lukukausimaksujen käyttöönottamiseen.

Näemme esityksen ongelmallisena seuraavista syistä:

Maksullisuus muuttaa opettajan ja opiskelijan välistä suhdetta palvelun tuottajan ja kuluttajan väliseksi suhteeksi, mikä vahingoittaa opettamiselle ja oppimiselle välttämätöntä luottamusta.

Yliopistollisen opetuksen ja opintosuorituksen arvioinnin pitää olla ehdottoman tasapuolista. Tilanne, jossa osa opetusryhmän opiskelijoista on maksavia asiakkaita ja osa ei, vaarantaa huomattavasti tätä tasapuolisuutta.

Kokeilu saattaa houkutella yliopistoja kehittämään potentiaalisesti maksullisia maisteriohjelmiä sellaisissakin tilanteissa, missä tämä toiminta vie resursseja tutkimustyöltä ja siihen suoraan perustuvalta opetukselta. Tämä vaara on erityisen suuri humanistisilla aloilla, joilla ulkopuolisen rahan hankkiminen on vaikeaa.

Maksullisuuskokeilua perustellaan sillä, että malli "jättäisi korkeakouluille mahdollisuuden reagoida nopeasti ja joustavasti kansainvälisillä koulutusmarkkinoilla tapahtuviin muutoksiin". Tämä perustelu on suoraan vastakkainen yliopiston perustehtävän kanssa. Tutkimustyö ja siihen perustuva opetus ei ole nopeaa, eikä sen suuntautumista voi muuttaa kovin joustavasti. Yliopiston kansainvälisyyden pitää perustua kansainväliseen tutkimustyöhön ja siihen liittyvään tutkijoiden, opettajien ja opiskelijoiden liikkuvuuteen eikä kansainvälisten koulutusmarkkinoiden tarpeisiin.

Maksullisuuskokeilu velvoittaa korkeakouluja keräämään ja toimittamaan opetusministeriölle tietoja kokeilun seurantaan varten. Tämä lisää opetushenkilökunnan työtaakkaa lisätehtävällä, joka ei millään tavalla liity yliopiston varsinaiseen tehtävään. Lisäksi se on ristiriidassa korkeakoulujen autonomian vahvistamispyrkimyksen kanssa.

Näiden yliopiston perustehtävään liittyvien ongelmien lisäksi maksullisuuskokeilu, jossa maksua peritään EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevilta opiskelijoilta, on protektionistinen ja epäoikeudenmukainen varsinkin köyhistä maista tai rikkaan maan köyhistä olosuhteista tulevia opiskelijoita kohtaan.

13 § (14 §). Julkisoikeudellisen yliopiston hallitus. 2 momentin 7 ja 8 kohdan poistaminen. Vasemmistoliiton mielestä rehtorin valinta tulee laissa määritellä yliopistokollegion tehtäväksi. Sen vuoksi ehdotamme 13 §:n (14 §) 2 momentin 7 kohdan poistamista tästä pykälästä ja rehto-

rin valinnan siirtämistä yliopistokollegion tehtäväksi 22 §:n 4 momentin uudeksi 9 kohdaksi.

Vasemmistoliiton mielestä yliopistojen johtosäännöt tulisi päättää yliopistokollegiossa. Sen vuoksi ehdotamme 13 §:n (14 §) 8 kohdan poistamista laista ja johtosääntöjen päättämisen siirtämistä yliopistokollegion tehtäväksi 22 §:n 4 momentin uudeksi 10 kohdaksi.

14 § (15 §). Julkisoikeudellisen yliopiston hallituksen kokoonpano. 14 §:n 1 mom. Ehdotamme säännöksen muutettavaksi siten, että julkisoikeudellisen yliopiston hallituksessa on vähintään 7 ja enintään 15 jäsentä sen mukaan kuin yliopistokollegio päättää. Ehdottamassamme muodossa säännös turvaa kolmikantaisen edustuksen hallituksessa paremmin kuin valiokunnan mietinnön ehdotus vähintään 6 ja enintään 14 jäsenen hallituksesta.

14 §:n 4 mom. Ehdotamme perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta muutetun 2 momentin muuttamista yliopiston itsehallinnon paremmin turvaavaan muotoon. Sen mukaan "[v]ähintään kaksi (2) ja enintään 40 prosenttia hallituksen jäsenistä voi olla muita kuin 2 momentissa tarkoitettuja henkilöitä, jotka edustavat monipuolisesti yhteiskuntaelämän ja yliopiston toimialaan kuuluvien tieteiden tai taiteiden asiantuntemusta. Jokaisella hallituksen jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen, joka valitaan samassa järjestyksessä kuin varsinainen jäsen."

14 §:n 7 mom. Ehdotuksemme 4 momentiksi turvaa yliopiston ulkopuolisille 2 hallituspaikan vähimmäismäärän. Katsomme, että hallituksen puheenjohtajan tulee olla ulkopuolisia edustava jäsen. Tämän vuoksi ehdotamme momentin muuttamista seuraavasti: "Hallitus valitsee yhden 4 momentissa tarkoitetuista jäsenistä puheenjohtajakseen."

15 § (16 §). Julkisoikeudellisen yliopiston hallituksen toimikausi, jäsenen eroaminen ja vapauttaminen. 15 §:n 3 mom. Valiokunnan mietinnössä hallituksen jäsenen erottaminen on sidottu hallituksen omaan esitykseen. Haluamme, että yliopistokollegio voi tehdä erottamispäätök-

sen ilman hallituksen esitystä. Ehdottamassamme muodossa säännös kuuluisi seuraavasti: "(Poist.) Päätöksen hallituksen jäsenen vapauttamisesta tehtävästään tekee yliopistokollegio, mikäli kaksi kolmasosaa (2/3) sen jäsenistä on kannattanut päätöstä. Päätös tulee noudatettavaksi muutoksenhausta huolimatta, jollei muutoksenhakuviranomainen toisin määrää."

16 § (17 §). Julkisoikeudellisen yliopiston rehtorit. 16 §:n 2 mom. Esitys yliopiston hallinnosta keskittää päätöksentekovaltaa rehtorille hyvin voimakkaasti. Esikuvia tähän on selvästi haettu yksityisistä liike-elämästä. Tieteellisen pätevyyden arviointi on oleellinen osa kollegiaalista päätöksentekoa tiedeyhteisössä, minkä vuoksi kanslerin tai rehtorin päätösten tieteellisen henkilöstön valinnassa tulee perustua yliopiston asianmukaisen monijäsenisen asiantuntijaelimen esitykseen. Tämän vuoksi esitämme 16 §:n (17 §) 2 momenttiin uudeksi 7 kohdaksi "Rehtorin tehtävänä ... 7) Valittaessa henkilöstöä tieteellisen asiantuntemuksen perusteella kanslerin tai rehtorin tulee tehdä päätös asiassa yliopiston asianmukaisen monijäsenisen asiantuntijaelimen esityksestä. Asiantuntijaelimestä määrätään julkisoikeudellisen yliopiston johtosäännöllä."

17 § (18 §). Julkisoikeudellisen yliopiston rehtorin valinta. 17 §:n 1 mom. Ehdotamme esityksestä poiketen, että hallituksen sijasta yliopistokollegio valitsisi rehtorin ja mahdolliset vararehtorit. Ehdottamamme säännös kuuluisi: "Julkisoikeudellisen yliopiston yliopistokollegio valitsee rehtorin ja mahdolliset vararehtorit enintään viiden vuoden määräajaksi. Rehtoriksi valittavalta vaaditaan, että hän on suorittanut tohtorin tutkinnon ja että hänellä on rehtorin tehtävien hoitamiseksi tarvittava kyky ja ammattitaito sekä käytännössä osoitettu hyvä johtamistaito. Kuvataideakatemia, Sibelius-Akatemia ja Teatterikorkeakoulun rehtoriksi valittavalta ei kuitenkaan vaadita tohtorin tutkinnon suorittamista."

17 §:n (uusi) 2 mom. Ehdotamme, että yliopistokollegio voisi erottaa rehtorin perustellusta

syystä. Uusi 2 momentti tästä kuuluisi: "Julkisoikeudellisen yliopiston yliopistokollegio voi erottaa rehtorin tai vararehtorit, kun siihen on perusteltu syy."

21 § (22 §). *Julkisoikeudellisen yliopiston yliopistokollegio. 21 §:n 1 mom.* Ehdotamme, että yliopistokollegiosta säädetään yliopiston ylin päättävä elin. Muutettuna 1 momentti kuuluisi: "Julkisoikeudellisen yliopiston ylin päättävä elin on yliopistokollegio, jonka jäsenmäärä vahvistetaan yliopiston johtosäännöllä."

21 §:n 4 mom. Ehdotamme esityksestä poiketen, että yliopistokollegio voisi päättää hallituksen jäsenen vapauttamisesta tehtävästään ilman hallituksen esitystä (4 kohdan muuttaminen).

Ehdotamme esityksestä poiketen, että yliopistokollegio valitsisi rehtorin tai rehtorit ja päättäisi heidän työnjaostaan sekä erottaisi rehtorin tai rehtorit, jos siihen on perusteltu syy (uusi 9 kohta) ja hyväksyisi yliopiston johtosäännöt ja muut vastaavat yleistä järjestäytymistä koskevat määräykset sekä päättäisi yliopiston toimintarakenteesta (uusi 10 kohta).

23 § (24 §). *Säätiöyliopiston hallitus. 1 mom.* Ehdotamme valiokunnan esityksestä poiketen, että rehtorin valinnan suorittaa monijäseninen hallintoelin eikä hallitus, kuten valiokunnan mietinnössä. Rehtorin valinta siirtyy ehdotuksessamme 25 §:n (26 §) 1 momentin uudeksi 6 kohdaksi. Siksi ehdotamme momentin viimeisen virkkeen poistamista, jolloin 1 momentti kuuluisi: "Säätiöyliopiston hallituksen tehtävänä on päättää yliopiston strategiasta, yliopiston toimintaa ja taloutta koskevista asioista sekä muista laajakantoisista suunnitelmista. (Poist.)"

3 mom. Ehdotamme säännöstä muutettavaksi siten, että säätiöyliopistossa hallituksen puheenjohtajistossa vain puheenjohtajan edellytetään olevan yliopistoyhteisön ulkopuolelta ja varapuheenjohtajat voisivat olla yliopistoyhteisön piiristä. Tämän johdosta momentti kuuluisi seuraavasti: "Hallitus valitsee keskuudestaan puheenjohtajan, jonka tulee olla muu kuin 15 §:n 2 momentissa tarkoitettu henkilö."

24 (25) §. *Säätiöyliopiston rehtori.* Ehdotamme 1 momentin 6 kohdan muuttamista niin, että kanslerin ja rehtorin valintapäätös tieteellistä asiantuntemusta edellyttävän henkilöstön palkkaamisessa sidotaan yliopistoyhteisön asianmukaisen monijäsenisen asiantuntijaelimen esitykseen. Muutettuna 6 kohta kuuluisi: "päättää henkilöstön ottamisesta ja irtisanomisesta, kuitenkin siten, että valittaessa henkilöstöä tieteellisen asiantuntemuksen perusteella kanslerin tai rehtorin tulee tehdä päätös asiassa yliopiston asianmukaisen monijäsenisen asiantuntijaelimen esityksestä."

25 (26) §. *Säätiöyliopiston yhteinen monijäseninen hallintoelin.* Kysymys on säätiöyliopiston monijäsenisen hallintoelimen tehtävistä.

Ehdotamme 25 (26) §:n 1 momenttiin uutta 6 kohtaa, jossa säädettäisiin säätiöyliopiston rehtorin valinnan siirtämistä monijäsenisen hallintoelimen tehtäväksi. Valiokunnan mietinnössä rehtorin valinta on säätiöyliopiston hallituksella. Ehdotuksessamme uusi 6 kohta kuuluisi: "valita rehtori tai rehtorit ja päättää heidän työnjaostaan sekä erottaa rehtori tai rehtorit, jos siihen on perusteltu syy".

Ehdotamme 25 (26) §:n 1 momenttiin uutta 7 kohtaa, jossa säätiöyliopiston johtosääntöjen hyväksyminen säädettäisiin monijäsenisen hallintoelimen tehtäväksi. Uusi 7 kohta kuuluisi: "hyväksyä johtosäännöt ja muut vastaavat yleistä järjestäytymistä koskevat määräykset sekä päättää yliopiston toimintarakenteesta".

2 mom. Ehdotamme 2 momenttiin lisäystä, jossa todettaisiin, että muutoin monijäseniseen hallintoelimeen sovelletaan julkisoikeudellisen yliopiston yliopistokollegiota koskevia 17 §:n säännöksiä rehtorin valinnasta ja soveltuvin osin 21 §:n säännöksiä yliopistokollegion tehtävistä. (viittaukset valiokunnan mietinnön 18 ja 22 §:iin).

3 mom. Ehdotamme 3 momentin alkuun muutosta, jossa poistettaisiin monijäsenisen hallintoelimen osalta jäsenmäärän yläraja (50). Tällöin momentti kuuluisi: "Monijäsenisen hallintoelimen jäsenten lukumäärä vahvistetaan yliopiston

johtosäännöllä, ja siinä ovat edustettuina ainoastaan 15 §:n 2 momentissa mainitut yliopistoyhteisön ryhmät. Jokaisesta ryhmästä tulee olla jäseniä vähemmän kuin puolet hallintoelimen koko jäsenmäärästä. Hallintoelimen jäsenet valitsee asianomaisen yliopistoyhteisön ryhmä."

31 §. Yliopiston henkilöstö. Ehdottamassamme muodossa säännös kuuluisi: "Yliopistossa on professoreita ja muuta opetus- ja tutkimushenkilöstöä sekä henkilöstöä muiden tehtävien hoitamista varten. Henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja valintamenettelystä tulee säätää valtioneuvoston asetuksella."

32 §. Henkilöstön palvelussuhde. Ehdotamme, että yliopiston palvelussuhteet pääsääntöisesti ovat virkasuhteita. Säännös kuuluisi: "Yliopiston henkilöstön palvelussuhde on virkasuhde. Mikäli tehtävään ei sisälly opiskelijavalinnasta päättämistä, opintosuoritusten arvostelua, tutkintotodistusten antamista tai kurinpitoasioista päättämistä, palvelussuhde voi erityisistä syistä olla työsuhte."

38 §. Opiskelupaikan vastaanottaminen. 2 mom. Ehdotamme säännökseen muutosta, jotta uuden opiskelupaikan menettäminen ei tapahtuisi automaattisesti: "...Jollei opiskelijaksi hyväksytty tee ilmoitusta määräajassa, hän menettää opiskelupaikkansa." Tätä voisi lieventää vaikkapa niin, että loppuun kirjoitetaan: "... hän menettää opiskelupaikkansa, ellei hän esitä poissaolonsa syyksi hyväksyttävää syytä kolmen (3) kuukauden kuluessa opiskelupaikan vastaanottamiselle asetetusta määräajasta." Ehdottamassamme muodossa säännös kokonaisuudessaan kuuluisi: "Opiskelijaksi hyväksytyn on yliopiston hyväksymisilmoituksessa mainittavan määräajan kuluessa ilmoitettava yliopistolle opiskelupaikan vastaanottamisesta. Jollei opiskelijaksi hyväksytty tee ilmoitusta määräajassa, hän menettää opiskelupaikkansa, ellei hän esitä poissaolonsa syyksi hyväksyttävää syytä kolmen (3) kuukauden kuluessa opiskelupaikan vastaanottamiselle asetetusta määräajasta. Henkilön, joka on hyväksytty useampaan kuin yhteen korkeakoulu-

tutkintoon johtavaan koulutukseen yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa, tulee tehdä ilmoitus vain siihen koulutukseen, jossa hän ottaa vastaan opiskelupaikan. Yliopiston on viipymättä merkittävä tieto opiskelupaikan vastaanottamisesta yliopistojen hakija- ja opinto-oikeusrekisteriin."

37 § (38 §). Opiskelu-oikeus. 3 mom. Haluamme, että yliopistossa opiskelun tutkinnon suorittamisaikaan ei lueta sairausloman aikaa. Ehdottamassamme muodossa säännös kuuluisi: "Tutkinnon suorittamisaikaan ei lasketa poissaoloa, joka johtuu vapaaehtoisen asepalveluksen tai maanpuolustusvelvollisuuden suorittamisesta taikka äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaan taikka sairausloman pitämisestä. Tutkinnon suorittamisaikaan ei lasketa muuta enintään neljän lukukauden pituista poissaoloa, jonka ajaksi opiskelija on ilmoittautunut poissaolevaksi 36 §:n mukaisesti."

48 §. Tavoitteiden asettaminen. 2 mom. Säännös opetusministeriön toimivallasta päättää yliopiston määrällisistä ja laadullisista tavoitteista erimielisyystilanteessa saattaa loukata yliopiston itsehallintoa. Ehdotamme 44 §:n (45 §) 2 momentin poistamista.

49 §. Valtionrahoituksen määräytymisperusteet. 2 mom. Ehdotamme yliopistoindeksin sisällön avaamista pykälässä. Näin on syytä tehdä, koska indeksikorjauksia on tarkoitus tehdä harvakseltaan ja yliopistojen kustannuksista suurin osa on henkilöstökuluja. Ehdottamassamme muodossa säännös kuuluisi: "Edellisenä vuonna yliopistoille osoitettua 1 momentissa tarkoitettua talousarvion määrärahaa korotetaan kertaluonteisia erä lukuun ottamatta yliopistoindeksin mukaista vuotuista kustannustason nousua vastaavasti. Yliopistoindeksi muodostuu yleisessä ansiotasoindeksissä tapahtuneesta muutoksesta 64 prosentin painoarvolla, kuluttajahintaindeksissä tapahtuneesta muutoksesta 21 prosentin painoarvolla sekä tukkuhintaindeksissä tapahtuneesta muutoksesta 15 prosentin painoarvolla."

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

*että valiokunnan mietintöön sisältyvät
2.—6. lakiehdotus hyväksytään sivistys-
valiokunnan mietinnön mukaisina*

*ja että 1. lakiehdotus hyväksytään muu-
tettuna (Vastalauseen muutosehdotuk-
set):*

1.**Yliopistolaki**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Luku 1

Yleiset säännökset

1 ja 2 §
(Kuten SiVM)

3 §

Itsehallinto

Yliopistoilla on itsehallinto. *Itsehallinnon tarkoituksena on turvata taiteen, tieteen ja ylimmän opetuksen sekä tutkimuksen vapaus. Itsehallintoon kuuluu päätöksenteko-oikeus sisäiseen hallintoon kuuluvista asioista. Siihen kuuluu myös sisäinen itsehallinto, millä tarkoitetaan yliopiston henkilöstön demokraattista päätöksenteko-oikeutta sisäiseen hallintoon kuuluvissa asioissa.*

(2 mom kuten SiVM:n 3 §:n 2 mom.)

4—9 §
(Kuten SiVM)

10 §
(Poist.)

10 – 12 §
(Kuten SiVM 11-13 §)

13 § (SiVM 14) §

Julkisoikeudellisen yliopiston hallitus

(1 mom *poist.*)

Hallituksen tehtävänä on:

(1—6 kohta kuten SiVM:n 14 §:n 2 momentin 1—6 kohta)

(7 ja 8 kohta *poist.*)

(7—9 kohta kuten SiVM:n 14 §:n 2 momentin 8—10 kohta)

(2 mom. kuten SiVM:n 14 §:n 3 mom.)

14 § (SiVM:n 15 §)

Julkisoikeudellisen yliopiston hallituksen kokoonpano

Julkisoikeudellisen yliopiston hallituksessa on *vähintään 7 ja enintään 15 jäsentä*. Yliopistokollegio päättää hallituksen jäsenten lukumäärästä.

(2—3 mom. kuten SiVM:n 15 §:n 2—3 mom.)

Vähintään *kaksi (2) ja enintään 40 prosenttia* hallituksen jäsenistä voi olla muita kuin 2 momentissa tarkoitettuja henkilöitä. Heidän tulee edustaa monipuolisesti yhteiskuntaelämän ja yliopiston toimialaan kuuluvien tieteiden tai taiteiden asiantuntemusta. *Jokaisella hallituksen jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen, joka valitaan samassa järjestyksessä kuin varsinainen jäsen.*

(5—6 mom. kuten SiVM:n 15 §:n 5—6 mom.)

Hallitus valitsee yhden 4 momentissa tarkoitetuista jäsenistä puheenjohtajakseen (poist.).

15 § (SiVM:n 16 §)

Julkisoikeudellisen yliopiston hallituksen toimikausi, jäsenen eroaminen ja vapauttaminen

(1 ja 2 mom. kuten SiVM:n 16 §:n 1 ja 2 mom.)

(Poist.) Päätöksen hallituksen jäsenen vapauttamisesta tehtävästään tekee yliopistokollegio, mikäli kaksi kolmasosaa (2/3) sen jäsenistä on kannattanut päätöstä. Päätös tulee noudatettavaksi muutoksenhausta huolimatta, jollei muutoksenhakuviranomainen toisin määrää.

16 § (SiVM:n 17 §)

Julkisoikeudellisen yliopiston rehtori

(1 mom. kuten SiVM:n 17 §:n 1 mom)

Rehtorin tehtävänä on:

(1—6. kohta kuten SiVM:n 17 §:n 2 momentin 1—6) kohta)

7) Valittaessa henkilöstöä tieteellisen asiantuntemuksen perusteella kanslerin tai rehtorin tulee tehdä päätös asiassa yliopiston asianmukaisen monijäsenisen asiantuntijaelimen esityksestä. Asiantuntijaelimestä määrätään julkisoikeudellisen yliopiston johtosäännöllä. (Uusi).

(3 ja 4 mom. kuten SiVM)

17 § (SiVM:n 18 §)

Julkisoikeudellisen yliopiston rehtorin valinta

Julkisoikeudellisen yliopiston yliopistokollegio valitsee rehtorin ja mahdolliset vararehtorit enintään viiden vuoden määräajaksi. Rehtoriksi valittavalta vaaditaan, että hän on suorittanut tohtorin tutkinnon ja että hänellä on rehtorin tehtävien hoitamiseksi tarvittava kyky ja ammattitaito sekä käytännössä osoitettu hyvä johtamistaito. Kuvataideakatemian, Sibelius-Akatemian ja Teatterikorkeakoulun rehtoriksi valittavalta ei

kuitenkaan vaadita tohtorin tutkinnon suorittamista.

Julkisoikeudellisen yliopiston yliopistokollegio voi erottaa rehtorin tai vararehtorit, kun siihen on perusteltu syy. (Uusi 2 mom.)

18—20 § (SiVM:n 19—21 §)

(Kuten SiVM:n 19—21 §)

21 § (SiVM:n 22 §)

Julkisoikeudellisen yliopistonyliopistokollegio

Julkisoikeudellisen yliopiston ylin päättävä elin on yliopistokollegio, jonka jäsenmäärä vahvistetaan yliopiston johtosäännöllä.

(2 ja 3 mom. kuten SiVM:n 22 §:n 2 ja 3 mom.)

Yliopistokollegion tehtävänä on:

(1—3 kohta kuten SiVM:n 22 §:n 3 momentin 1—3 kohta)

4) vapauttaa hallituksen jäsenen tehtävästään (poist.)

(5—8 kohta SiVM:n 22 §:n 3 momentin 5—8 kohta)

9) valita rehtori tai rehtorit ja päättää heidän työnjaostaan sekä erottaa rehtori tai rehtorit, jos siihen on perusteltu syy; sekä (Uusi)

10) hyväksyä johtosäännöt ja muut vastaavat yleistä järjestäytymistä koskevat määräykset sekä päättää yliopiston toimintarakenteesta (Uusi).

23 § (SiVM:n 24 §)

Säätiöyliopiston hallitus

Säätiöyliopiston hallituksen tehtävänä on päättää yliopiston strategiasta, yliopiston toimintaa ja taloutta koskevista asioista sekä muista laajakantoisista suunnitelmista. (Poist.)

(2 mom. kuten SiVM:n 24 §:n 2 mom.)

Yliopiston yhteinen monijäseninen hallintoelin nimittää säätiöyliopiston hallituksen jäsenet säätiöyliopiston perustajia kuultuaan. Kolme jäsentä nimitetään henkilöistä, jotka perustajat Suomen valtiota lukuun ottamatta ovat asettaneet ehdolle siten kuin säätiön säännöissä

määrätään. Näitä ehdokkaita tulee olla vähintään kaksinkertainen määrä täytettäviin paikkoihin nähden. Hallitus valitsee keskuudestaan puheenjohtajan, jonka tulee olla muu kuin 15 §:n 2 momentissa *tarkoitettu henkilö*.

24 § (SiVM:n 25) §

Säätiöyliopiston rehtori

Rehtorin tehtävänä on:

1—5 kohta kuten SiVM:n 25 §:n 1 momentin 1—5 kohta;

6) päättää henkilöstön ottamisesta ja irtisanomisesta, *kuitenkin siten, että valittaessa henkilöstöä tieteellisen asiantuntemuksen perusteella kanslerin tai rehtorin tulee tehdä päätös asiassa yliopiston asianmukaisen monijäsenisen asiantuntijaelimen esityksestä.*

(2—4 mom. kuten SiVM:n 25 §:n 2—4 mom.)

25 § (SiVM:n 26 §)

Säätiöyliopiston yhteinen monijäseninen hallintoelin

Yliopiston yhteisen monijäsenisen hallintoelimen tehtävänä on, jollei se ole siirtänyt tehtävää 27 §:n 2 momentin mukaiselle toimielimelle:

(1—5 kohta kuten SiVM:n 26 §:n 1 momentin 1—5) kohta)

6) *valita rehtori tai rehtorit ja päättää heidän työnsaostaan sekä erottaa rehtori tai rehtorit, jos siihen on perusteltu syy; sekä (Uusi)*

7) *hyväksyä johtosäännöt ja muut vastaavat yleistä järjestäytymistä koskevat määräykset sekä päättää yliopiston toimintarakenteesta. (Uusi)*

Muutoin monijäseniseen hallintoelimeen sovelletaan julkisoikeudellisen yliopiston yliopistokollegiota koskevia 17 §:n säännöksiä rehtorin valinnasta ja soveltuvin osin 21 §:n säännöksiä yliopistokollegion tehtävistä.

Monijäsenisen hallintoelimen jäsenten lukumäärä vahvistetaan yliopiston johtosäännöllä ja siinä ovat edustettuina ainoastaan 15 §:n 2 momentissa mainitut yliopistoyhteisön ryhmät. Jo-

kaisesta ryhmästä tulee olla jäseniä vähemmän kuin puolet hallintoelimen koko jäsenmäärästä. Hallintoelimen jäsenet valitsee asianomaisen yliopistoyhteisön ryhmä.

(4 mom. kuten SiVM:n 26 §:n 3 mom.)

26—29 §

(Kuten SiVM:n 27—30 §)

30 § (SiVM:n 31 §)

Yliopiston henkilöstö

Yliopistossa on professoreita ja muuta opetus- ja tutkimushenkilöstöä sekä henkilöstöä muiden tehtävien hoitamista varten. *Henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja valintamenetelystä tulee säätää valtioneuvoston asetuksella.*

31 § (SiVM:n 32 §)

Henkilöstön palvelussuhde

Yliopiston henkilöstön palvelussuhde on *virkasuhde. Mikäli tehtävään ei sisälly opiskelija-valinnasta päättämistä, opintosuoritusten arvostelua, tutkintotodistusten antamista tai kurin-pitoasioista päättämistä, palvelussuhde voi erityisistä syistä olla työsuhde.*

(2 ja 3 mom. kuten SiVM:n 32 §:n 2 ja 3 mom.)

32—36 (SiVM:n 33—37 §)

(Kuten SiVM 33—37 §)

37 § (SiVM:n 38 §)

Opiskelupaikan vastaanottaminen

(1 mom. kuten SiVM 38 §:n 1 mom.)

Opiskelijaksi hyväksytyn on yliopiston hyväksymisilmoituksessa mainittavan määräajan kuluessa ilmoitettava yliopistolle opiskelupaikan vastaanottamisesta. Jollei opiskelijaksi hyväksytty tee ilmoitusta määräajassa, hän menettää opiskelupaikkansa, *ellei hän esitä poissaolonsa syyksi hyväksyttävää syytä kolmen (3) kuukauden kuluessa opiskelupaikan vastaanot-*

tamisellet asetetusta määräajasta. Henkilön, joka on hyväksytty useampaan kuin yhteen korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa, tulee tehdä ilmoitus vain siihen koulutukseen, jossa hän ottaa vastaan opiskelupaikan. Yliopiston on viipymättä merkittävä tieto opiskelupaikan vastaanottamisesta yliopistojen hakija- ja opinto-oikeusrekisteriin.

38 ja 39 §
(Kuten SiVM:n 39 ja 40 §)

40 § (SiVM:n 41 §)

Opiskelu-oikeus

(1 ja 2 mom. kuten SiVM:n 41 §:n 1 ja 2 mom.)

Tutkinnon suorittamisaikaan ei lasketa poissaoloa, joka johtuu vapaaehtoisen asepalveluksen tai maanpuolustusvelvollisuuden suorittamisesta taikka äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaan taikka sairausloman pitämisestä. Tutkinnon suorittamisaikaan ei lasketa muuta enintään neljän lukukauden pituista poissaoloa, jonka ajaksi opiskelija on ilmoittautunut poissaolevaksi 36 §:n mukaisesti.

(4 mom. kuten SiVM:n 41 §:n 4 mom.)

41—46 §
(Kuten SiVM:n 42—47 §)

47 § (SiVM:n 48 §)
(1 mom. kuten SiVM 48 §)
(2 mom. *poist.*)

48 § (SiVM :n 49 §)

Valtionrahoituksen määräytymisperusteet

(1 mom. kuten SiVM:n 49 §:n 1 mom.)

Edellisenä vuonna yliopistoille osoitettua 1 momentissa tarkoitettua talousarvion määrärahaa korotetaan kertaluonteisia eriä lukuun ottamatta yliopistoindeksiin mukaista vuotuista kustannustason nousua vastaavasti. *Yliopistoindeksi muodostuu yleisessä ansiotasoindeksissä tapahtuneesta muutoksesta 64 prosentin painoarvolla, kuluttajahintaindeksissä tapahtuneesta muutoksesta 21 prosentin painoarvolla sekä tukuhintaindeksissä tapahtuneesta muutoksesta 15 prosentin painoarvolla.*

(3—6 mom. kuten SiVM:n 49 §:n 3—6 mom.)

49—92 §
(Kuten SiVM:n 50—93 §)

Helsingissä 10 päivänä kesäkuuta 2009

Paavo Arhinmäki /vas

VASTALAUSE 3

Perustelut

Yliopistolainsäädännön uudistus on tarpeellinen. Yliopistojen kehittämisen tulee toteutua niin, että turvataan kattava yliopistoverkosto koko maassa ja yliopistojen vahva autonomia sekä keskinäinen tasavertaisuus niin toimintaresurssien kuin henkilöstön palvelusuhteiden osalta. Tilivirastoasemasta luopuminen tuo yliopistoille toiminnallista vapautta. On hyvä, että sivistysvaliokunta mietinnössään korostaa, että yliopistot olisivat dynaamisia sivistysyliopistoja. Yliopistojen tulee edelleenkin toimia kansallisen sivistyksen perustana.

Hallituksen esittämän lakiesityksen suurimmat epäkohdat sisältyvät yliopiston autonomian murenemiseen ja henkilöstön aseman turvaamiseen.

Hallituksen esitys antaa käytännössä päätäntävällän yliopistojen hallituksissa yliopistojen ulkopuolelle. Sivistyslakivaliokunta otti käsiteltyssään huomioon perustuslakivaliokunnan kannanoton yliopiston autonomian suhteen. Perustuslakivaliokunta ei kuitenkaan puuttunut hallituksen jäsenmäärään. Hallitusta tulee olla mahdollisuus kasvattaa 16 jäseneseen. Hallituksessa tulee olla edustettuina yliopiston henkilökunta laajemmin, siksi yliopiston muu henkilöstö tulee myös erottaa omaksi erilliseksi ryhmäkseen. Lakiesitys ei ota myöskään kantaa sellaisen hallituksen kokoonpanoon, jossa on pariton määrä jäseniä. Hallituksen jäsenille on myös tarpeen nimetä henkilökohtaiset varajäsenet, jotka voivat edustaa hallituksessa olevia eri ryhmiä varsinaisen jäsenen ollessa estynyt.

Yliopiston edustajien enemmistö on turvattava sekä hallituksessa että kollegiossa, jotta yliopiston autonomia voidaan turvata. Yliopistojen kollegioiden asemaa tulee vahvistaa. Yliopistokollegion jäsenten lukumäärä on lakiesityksessä määrätty enintään viideksikymmeneksi jäseneksi. Yliopistojen erilaisuuden vuoksi on tärkeää, että yliopistolle jää itselleen enemmän valtaa vaikuttaa kollegion jäsenmäärään. Esitän, että

yliopistokollegion jäsenten lukumääräksi kirjaan lakiin vähintään kolmekymmentä mutta enintään sata jäsentä, joilla on henkilökohtaiset varajäsenet. Yliopistokollegion valintaa ei selkeästi säädetä uudessa laissa. Lakiin tulee kirjata, että yliopistokollegion jäsenet valitaan suhteellisilla vaaleilla, paitsi opiskelijajäsenet, jotka nimeää ylioppilaskunta. Lakiesityksen mukaan kollegio vahvistaa yliopistoyhteisön ryhmien nimeämät ehdokkaat hallitukseen. Tätä koskeva momentin kohta tulee poistaa. Kollegion tulee olla sidottu yliopistoyhteisön ryhmien tekemiin valintoihin hallituksen jäseniksi. Koska yliopistot ovat erilaisia ja erikokoisia, tulee yliopistolle antaa mahdollisuus laajempaan kollegioon.

Julkisoikeudellisen rehtorin tehtäviin tulee lisätä yliopiston strategian toteuttamisesta vastaaminen. Hallitus päättää yliopiston strategiasta, ja on tärkeää, että yliopiston rehtorin tehtäviin kirjataan myös strategian toteuttaminen.

Yliopiston henkilökunnan kelpoisuusvaatimuksista ja valintamenettelystä tulee jatkossakin säätää valtioneuvoston asetuksella. Johtosääntökäytäntö voisi johtaa hajanaisiin ja erilaisiin rekrytointikäytäntöihin. Lakiesitys rajaa kaikki yliopistojen henkilökuntien palvelussuhteet työsuhteiksi. Kuitenkin myös virkasuhteet tulee yliopistoissa säilyttää niissä tehtävissä, joihin sisältyy julkisen vallan käyttöä. Opetustehtävät sisältävät monilta osin julkisen vallan käyttöä, siksi palvelussuhteen muotona tulee edelleen olla mahdollinen virkasuhde. Perustuslakivaliokunnan näkemyksen mukaan (PeVL 11/2009 vp) tehtävät, joihin kuuluu julkisen vallan käyttöä, mm. opiskelijavalinnasta päättäminen, opintosuoritusten arvostelu, tutkintotodistusten antaminen ja kurinpito, ovat sellaisia, että niihin kuuluva päätösvalta ja -vastuu perusteleval palvelussuhteen säilyttämistä virkasuhteena ainakin yliopiston johtavan hallinto-, opetus- ja tutkimushenkilökunnan osalta.

Yliopiston henkilöstölle on uudistuksen alkuvaiheessa luvattu, että henkilöstön palvelussuhteen ehdot säilyvät siirtymävaiheessa lakisääteisesti vähintään siirtymähetken tasolla. Tästä lupauksesta on pidettävä kiinni. Laissa yliopistolain voimaannpanosta tulee tarkemmin säätää henkilökunnan oikeuksista siirtymävaiheessa. Voimaantuloa koskevaan lakiin tulee kirjata, että yliopistojen henkilöstöön sovelletaan 1.10.2010 voimassa olevia valtion virka- ja työehtosopimuksia, kunnes osapuolet sopivat virka- ja työehtosopimusneuvotteluissa uusista sopimuksista. Käytännössä tämä on ainoa riittävä keino turvata henkilöstön asema muutosvaiheessa. Samoin lakiin tulee kirjata, että henkilö jolla on kelpoisuus yliopiston opetus- ja tutkimustehtäviin lain voimaantullessa, säilyttää kelpoisuutensa jatkossakin.

Lakiesitys tarpeettomasti laajentaa työsopimuslain määräaikaisuuden perusteita. Jo tällä hetkellä yliopistojen henkilökunnasta yli puolet työskentelee määräaikaississa palvelussuhteissa, ja työsuhteiden tarpeeton ketjuttaminen on arkipäivää. Tätä oikeutta ei tule lailla enää laajentaa, vaan lailla tulee säätää, että työnantajan on tarjottava uusia työsuhteita ensisijaisesti määräaikaissille työntekijöilleen.

Kannatan myös sivistysvaliokunnan mietinnössään esittämiä muutoksia.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että lakiehdotukset hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitsi

1. lakiehdotuksen 14, 15, 17, 18, 22, 31 ja 32 § hyväksytään muutettuna ja

2. lakiehdotuksen 6 ja 10 § hyväksytään muutettuna seuraavasti (Vastalauseen muutosehdotukset):

1. lakiehdotus

14 §

Julkisoikeudellisen yliopiston hallitus

(1 mom. kuten SiVM).

Hallituksen tehtävänä on:

(1—6 kohta kuten SiVM)

7 kohta poist.

(8—10 kohta kuten SiVM)

(3 mom. kuten SiVM)

15 §

Julkisoikeudellisen yliopiston hallituksen kokoonpano

Julkisoikeudellisen yliopiston hallituksessa on vähintään 8 ja enintään 16 jäsentä ja heidän henkilökohtaiset varajäsenensä. Yliopistokollegio päättää hallituksen jäsenten lukumäärästä.

Hallituksessa tulee olla edustettuina seuraavat yliopistoyhteisön ryhmät:

1) yliopiston professorit;

2) muu opetus- ja tutkimushenkilöstö;

3) muu henkilöstö sekä

4) opiskelijat.

Enemmistön hallituksen jäsenistä tulee tulla 2 momentissa tarkoitetuista ryhmistä. Kustakin ryhmästä voi olla jäsenenä enintään puolet kaikkien 2 momentissa tarkoitetuista ryhmistä valittavien yhteenlasketusta määrästä. Yliopistokollegio päättää eri ryhmiin kuuluvien henkilöiden lukumäärästä.

Hallituksen jäsenistä vähintään kolmasosa tulee olla muita kuin 2 momentissa tarkoitettuja henkilöitä. Heidän tulee edustaa monipuolisesti yhteiskuntaelämän ja yliopiston toimialaan kuuluvien tieteiden ja taiteiden asiantuntemusta.

(5—7 mom. kuten SiVM)

17 §

Julkisoikeudellisen yliopiston rehtori

(1 mom. kuten SiVM)

Rehtorin tehtävänä on:

1) Johtaa yliopiston toimintaa, *toteuttaa yliopistolle päätettyä strategiaa* ja päättää yliopistoa koskevista asioista, joita ei ole säädetty tai määrätty muun toimielimen tehtäväksi;

(2—6 kohta kuten SiVM)

(3—4 mom. kuten SiVM)

18 §

Julkisoikeudellisen yliopiston rehtorin valinta

Julkisoikeudellisen yliopiston *kollegio* valitsee rehtorin enintään viiden vuoden määräajaksi. Rehtoriksi valittavalta vaaditaan, että hän on suorittanut tohtorin tutkinnon ja että hänellä on rehtorin tehtävien hoitamiseksi tarvittava kyky ja ammattitaito sekä käytännössä osoitettu hyvä johtamistaito. Kuvataideakatemian, Sibelius-Akatemian ja Teatterikorkeakoulun rehtoriksi valittavalta ei kuitenkaan vaadita tohtorin tutkinnon suorittamista.

22 §

Julkisoikeudellisen yliopiston yliopistokollegio

Julkisoikeudellisessa yliopistossa on yliopistokollegio, johon kuuluu vähintään 30, mutta enintään 100 jäsentä, joilla on henkilökohtaiset varajäsenet.

Yliopistokollegiossa *tulee olla* edustettuina 15 §:n 2 momentissa tarkoitetut yliopistoyhteisön ryhmät. Jokaisesta ryhmästä tulee olla jäseniä vähemmän kuin puolet yliopistokollegion koko jäsenmäärästä. *Yliopistokollegion jäsenet valitaan yliopistoyhteisön ryhmän jäsenten keskuudesta suhteellisella vaalilla pois lukien opiskelijoiden edustajat, jotka nimeää ylioppilaskunta.* Johtosäännössä määrätään yliopistokollegion jäsenmäärästä, toimikaudesta ja 15 :n§ 2 momentin mukaisiin ryhmiin kuuluvien henkilöiden lukumäärästä.

(3 mom. kuten SiVM)

Yliopistokollegion tehtävänä on:

(1 ja 2 kohta kuten SiVM)

3) *valita rehtori tai rehtorit ja päättää heidän työnjaostaan sekä erottaa rehtori, jos siihen on tehtävän luonne huomioon ottaen vakava ja perusteltu syy;*

4) vapauttaa hallituksen jäsenen tehtävästään hallituksen esityksestä tai omasta aloitteestaan; (5—8 kohta kuten SiVM)

31 (28) §

Yliopiston henkilöstö

Yliopistossa on professoreita ja muuta opetus- ja tutkimushenkilöstöä sekä henkilöstöä muiden tehtävien hoitamista varten *riittävä määrä.* *Yliopiston henkilöstön nimeää tehtäviinsä yliopiston rehtori, jollei tehtävää ole rehtorin päätöksellä siirretty muun hallintoelimen tai yliopiston palveluksessa olevan päätettäväksi.* Henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja valintamenettelystä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

32 §

Henkilöstön palvelussuhde

Yliopiston henkilöstön palvelussuhde on työsuhde tai virkasuhde.

(2 ja 3 mom. kuten SiVM)

Työsuhteisella työntekijällä on sen sijaan, mitä säädetään työsopimuslain 12 luvussa vahingonkorvausvelvollisuudesta, oikeus valita työntekijän palvelussuhteen jatkuminen katkeamatta, jos palvelussuhteen irtisanominen tai purkaminen on lainvoimaisen päätöksen mukaan tapahtunut ilman laissa säädettyä irtisanomis- tai purkamisperustetta.

Jos työnantaja tarvitsee lisää työntekijöitä hänen osa-aikatyötä tekeville työntekijöilleen sopiviin tehtäviin, työnantajan on tarjottava näitä töitä osa-aikatyöntekijöilleen työsopimuslain 2 luvun 5 §:n mukaisesti.

2. lakiehdotus

(3—5 mom. kuten SiVM)

6 §

10 §

Yliopiston järjestäytyminen julkisoikeudelliseksi laitokseksi

Henkilöstön palvelussuhteen muuttuminen

(1 mom kuten SiVM)

(1 ja 2 mom. kuten SiVM)

Julkisoikeudellisena yliopistona toimimaan siirtyvän vanhan yliopiston hallitus päättää yliopiston uuden yliopistolain 22 §:ssä tarkoitetun yliopistokollegion jäsenten lukumäärästä, kunnes uuden yliopiston johtosääntö on vahvistettu. Julkisoikeudellisena yliopistona toimimaan siirtyvän vanhan yliopiston hallitus valitsee uuden yliopiston yliopistokollegion ensimmäisen keran noudattaen, mitä uuden yliopistolain 22 §:n 1 momentissa säädetään. (Poist.) Yliopistokollegio valitsee ensimmäisen uuden yliopiston hallituksen uuden yliopistolain 15 §:n 2 momentissa tarkoitetut jäsenet samassa suhteessa kuin ne ovat edustettuina vanhan yliopiston hallituksessa.

1.1.2010 voimassa olevia valtion virka- ja työehtosopimuksia noudatetaan yleissitovina, kunnes osapuolet sopivat virka- ja työehtosopimusneuvotteluissa ensimmäisistä uusista sopimuksista.

(4 mom. kuten SiVM:n 3 mom.)

Henkilö, joka tämän lain voimaantullessa on kelpoinen opetus- tai tutkimustehtävään, on edelleenkin kelpoinen vastaavaan tehtävään.

Valtionvarainministeriön tasolla tehdyt valtion yleiset virka- ja työehtosopimukset ja opetusministeriön tasolla tehdyt yliopiston tarkentavat virka- ja työehtosopimukset ovat voimassa siihen saakka, kunnes toisin sovitaan asianomaisten ammattijärjestöjen kanssa.

Helsingissä 10 päivänä kesäkuuta 2009

Leena Rauhala /kd